

HUMAN
RIGHTS
WATCH

ПЛАН ЗА ОВЛАДЯВАН

Отпращане и задържане от страна на България на сирийци
и други търсещи убежище и мигранти

„План за овладяване“

Отпращане и задържане от страна на България на сирийци
и други търсещи убежище и мигранти

Copyright © 2014 Human Rights Watch

All rights reserved.

Printed in the United States of America

ISBN: 978-1-62313-1265

Cover design by Rafael Jimenez

Human Rights Watch is dedicated to protecting the human rights of people around the world. We stand with victims and activists to prevent discrimination, to uphold political freedom, to protect people from inhumane conduct in wartime, and to bring offenders to justice. We investigate and expose human rights violations and hold abusers accountable. We challenge governments and those who hold power to end abusive practices and respect international human rights law. We enlist the public and the international community to support the cause of human rights for all.

Human Rights Watch is an international organization with staff in more than 40 countries, and offices in Amsterdam, Beirut, Berlin, Brussels, Chicago, Geneva, Goma, Johannesburg, London, Los Angeles, Moscow, Nairobi, New York, Paris, San Francisco, Tokyo, Toronto, Tunis, Washington DC, and Zurich.

For more information, please visit our website: <http://www.hrw.org>

„План за овладяване“

Отпращане и задържане от страна на България на сирийци и други търсещи убежище и мигранти

Карта	i
РЕЗЮМЕ	3
Отпращане	3
Условия в местата за задържане и центровете за прием и регистрация	5
Предоставяне статут на бежанци или хуманитарен статут	7
По-широк поглед	8
Препоръки.....	10
Към правителството на България	10
Към Европейския съюз	11
Методология	12
Терминология.....	14
I. Отпращане към Турция и злоупотреби при задържане от страна на българската полиция	16
Насилствени, незабавни връщания в Турция	16
Нерешени случаи на границата	18
Насилствени, организирани връщания на границата	20
Полицейски злоупотреби на границата	22
II. Българският план за овладяване и принципът за забрана на връщането	25
Неподготвеност за кризата	25
Българският „План за овладяване на кризата”	25
Принципът за забрана на връщането и правото на търсене на убежище	29
Турция надеждна трета страна ли е?	31
Правото на убежище в ЕС и българското законодателство	33
Изправена ли е България пред масов приток?	33
III. Злоупотреби и условия при задържане в граничните полицейски участъци	35
Полицейският участък в Елхово	35

Разпределителният център в Елхово	42
IV. Злоупотреби и условия в центровете за задържане на мигранти	44
СДНВЧ Бусманци	44
Насилие и затваряне в карцер	47
СДВНЧ Любимец	48
V. Условията в центровете за прием и регистрация.....	52
Центърът в Харманли	52
Враждебна	58
Военна рампа.....	59
VI. Задържане и липса на грижи за непридружени деца	61
Задържане на непридружени деца-мигранти.....	62
Липса на законни настойници за непридружени малолетни и непълнолетни	65
Липса на отделни съоръжения и условия за непридружени малолетни и непълнолетни в откритите центрове за прием	67
VII. Хора, търсещи убежище и живеещи извън центровете	69
VIII. Пропуски в защитните механизми на системата за бежанците	74
Прекратяване на процедура за убежище	76
Забавяне в регистрацията на молби за убежище – пропуск в защитата, очевидно разрешен ..	77
Проект за изменение и допълнение на Закона за убежището и бежанците	78
IX. Неспособност да се подпомогнат и интегрират бежанците.....	80
Благодарности	84

Карта

Разказът на една жертва на отпращане

Жена ми с детето се бяха скрили, изгубих ги и оттогава не съм ги виждал. Не знам защо ме арестуваха без да арестуват и жена ми. Когато полицаите ме откриха и арестуваха, веднага започнаха да ме бият. Ритаха ме силно с колене в слабините. Биха ме трима полицаи. Докато ме биеха, се опитвах да кажа, че жена ми и детето са наоколо. Но те не ме слушаха, а аз нищо не разбирах от това, което казваха. Единственото, което знаеха на английски, бе „Не, не България!“

След като ме биха, полицаите ме заведоха при техния началник, който посочи към ботуша си, като че ли заради мен ботушът му беше мръсен. Затова той нареди на войника да ме бие. Първо той ме удари с юмрук в стомаха, след това с приклада на автомата си по гърба, така че аз паднах, след което той ме срита в гръдния кош, докато лежах. Една кост в долната част на гърба ми беше счупена. Болеше ме много силно, но тогава не знаех, че е счупена. Продължаваха да ме бият по главата и гърба. Първо един войник, после още един. Опитах се да избягам, но те ме хванаха и ме биха още повече. Биеха ме дори докато ме влачеха към колата. Сложиха трима от нас на задната седалка на джипа. Дори не мислех за болката, всичко, за което се притеснявах, беше жена ми и детето ...

Пътувахме около 30 до 45 минути, извадиха ни от колата и отново един от войниците започна да ме бие с палката си навсякъде без главата, но особено много по гръдния кош. В този момент ние вървахме и докато вървахме той продължаваше да ме бие с палката си. Вървахме около 200 метра и бях бит през цялото време. Когато стигнахме границата, войникът ни показа посоката към Турция.¹

¹ Интервю на Райтс Уотч L65 (име не споменаваме), Истанбул, Турция, 15 януари 2014 г.

21-годишен афганистанец от Херат, интервюиран в Турция, който казва, че преминал в България с жена си и малкото им дете в средата на октомври 2013 г. Разказва, че видял българския флаг и че той и още четирима други човека вървели още два до три часа във вътрешността на България, когато българско длъжностно лице и двама негови подчинени го заловили заедно с още двама мъже, но не и с жена му и детето. Той показва на Хюман Райтс Уотч белезите по гърба си.

РЕЗЮМЕ

В близкото минало България не е била страна, приемаща значителен брой бежанци. През последното десетилетие средно на година България регистрира около 1000 лица, търсещи убежище. Това се променя през 2013 г., когато над 11 000 души, повече от половината от които бягащи от смъртоносните репресии и война в Сирия, подават молби за убежище. България не е подготвена за наплива от търсещи убежище хора, оказва се неспособна да се справи с индивидуалните молби за убежище и да осигури на новопристигналите основна хуманитарна помощ, включително храна и подслон.

Като държава-членка на Европейския съюз (ЕС), България е правно задължена да отговаря на стандартите за приемане на лица, търсещи убежище, определени от Общата европейска система за убежище (ОЕСУ) както и да прилага система за предоставяне на убежище в съответствие със същите процедури, подобно на всяка друга държава-членка на ЕС. Както този доклад документира, обаче, България не успява да отговори не само на стандартите на ЕС, но също така и на минималните международни стандарти за третиране на бежанци, лица, търсещи убежище, и мигранти. В резултат на това, на почти всеки етап от усилията им да търсят убежище в България мъже, жени и деца, бягащи от такива места като Сирия, Ирак и Афганистан, са изправени пред физически и бюрократични бариери, насилие и страдания.

Отпращане

На 6 ноември 2013 г. българското правителство приема нова политика за предотвратяване на незаконното влизане през турската граница. Този "план за овладяване" води до разполагането на допълнителни 1500 полицаи на границата, подкрепени от чуждестранен контингент, съставен от други държави-членки на ЕС чрез Агенцията на ЕС за контрол на външните граници, Фронтекс. Планът предвижда и изграждането на ограда по протежение на 33-километрова отсечка от границата с Турция.

В седмиците преди старта на изпълнението на новата политика за овладяване, българските власти вече се опитват да ограничат броя на хората, пресичащи границата, но началото на изпълнението на плана за овладяване на 6 ноември,

ефективно затваря вратата пред новопристигащите. До Хюман Райтс Уоч достигат разкази на мигранти, задържани във вътрешността на България или на границата и незабавно върнати в Турция, които са били или предадени на турските граничари, или изведени до границата и заставени да поемат в посока Турция.

В началото на декември 2013 г. Хюман Райтс Уоч посети празен център за временно настаняване на незаконни мигранти в Елхово, на около 28 км северно от границата с Турция. На преустроено баскетболно игрище, побрало стотици хора две седмици по-рано, бяха останали само празни клетки и останки от мръсни, разскъсани завивки и матраци. Агенцията на ООН за бежанците (ВКБООН) съобщава, че само 99 души са преминали в България от Турция през януари 2014 г.

В изследването, свързано с този доклад, Хюман Райтс Уоч интервюира 177 бежанци, хора, търсещи убежище, и мигранти на различни места както в България (140), така и в Турция (37). Повечето от интервюираните в България са пристигнали преди промяната в политиката направена на 6 ноември. Почти всички от интервюираните в Турция са били отпратени или преди, или след промяната. Хюман Райтс Уоч узна от 41 човека подробни разкази за 44 случая на отпращане. Случаите на отпращане засягат най-малко 519 души и в тях става дума как български граничари са задържали хора на българска територия и незабавно са ги връщали в Турция без необходимите процедури и без възможност да подадат молби за убежище, често чрез използване на прекомерна сила. Много от интервюираните относно това как са били незабавно върнати казват, че българските граничари са ги били или по друг начин малтретирали.

Заключението на този доклад е, че резкият спад в броя на преминаващите границата, съвпадащ с официалното обявяване на политиката за ограничаване и намаляване броя на търсещите убежище и на други мигранти, нелегално преминаващи границата, показва систематична и целенасочена практика да се пречи на хора без документи, търсещи убежище, да влязат в България и да подадат молби за международна закрила. Този извод се подкрепя от свидетелствата на хора пред Хюман Райтс Уоч за това как българската гранична полиция насила ги е върнала в Турция.

Условия в местата за задържане и центровете за прием и регистрация

Въпреки че на практика новопристигащи вече нямаше по време на посещението на Хюман Райтс Уоч, българските власти едва смогваха да се справят с онези, които вече бяха пристигали. Българските гранични власти прехвърляха нелегално пресичащи границата, най-вече северноафриканци, към един от двата центъра за задържане, управлявани от Министерството на вътрешните работи: в Любимец, намиращ се на около 30 км северозападно от турската граница, или в Бусманци, в покрайнините на столицата на България, София. И двата центъра за задържане са заключени и охранявани сгради от затворнически тип, оградени от високи стени и бодлива тел.

Задържаните и на двете места се оплакаха на Хюман Райтс Уотч от оскърбително, понякога насилствено, отношение от страна на охраната, пренаселеност и шум, напрежение между различни по националност групи, смесване на непридружени деца с възрастни, мръсни и недостатъчни тоалетни, лоша вентилация, и лошо качество на храната. Те също така се оплакаха, че разполагат с ограничени средства за контакт с външния свят и че им липсва достатъчно комуникация с охраната и други органи на властта. Това е довело до незнание и объркване относно процедурите, свързани с освобождаване или търсене на убежище.

Непридружени деца-мигранти са били държани през 2013 г. в центрове за задържане заедно с възрастни задържани, в нарушение на международното право, и не са им били осигурени законни настойници. Липсата на законни настойници е лишило непридружените деца от достъп до социални услуги и ги е поставило в допълнителен риск от експлоатация и бездомност.

Към момента на посещението на Хюман Райтс Уоч в България, българските власти бяха прехвърлили повече от хиляда сирийци, афганистанци и други, включително семейства с малки деца, в бивша военна база, превърната в лагер от затворен тип, близо до град Харманли, на около 50 км от границата. Властите са прехвърляли хора, считани от тях за потенциални кандидати за убежище, от граничните полицейски участъци или от центровете за задържане на мигранти към Харманли. През първите месеци на използване на лагера в Харманли повечето от задържаните са живели на кално пространство в палатки, които не са осигурявали никаква защита от дъжд и студ. До посещението на Хюман Райтс Уоч, Държавната агенция за бежанците (ДАБ) бе

преместила повечето от хората от палатките и някои живееха в топли и сухи сглобяеми фургони, но агенцията не беше предоставила нормални жилищни условия на стотици новопристигнали, които живееха в мръсни и студени сгради без отопление, прозорци или адекватен водопровод и канализация.

По време на посещението на Хюман Райтс Уоч българските власти не позволяваха на никой от настанените в Харманли да напуска лагера. Условията в Харманли са се подобрили след нашето посещение. От 1 февруари 2014 г. българското Министерство на отбраната започва да осигурява топла храна. Един месец по-късно в сградите има отопление, Харманли е определен за център за прием и регистрация и всички настанени са регистрирани като търсещи убежище. Към 6 март на живеещите е разрешено да напускат и да се връщат в Харманли през следобедните часове, а от 19 март ограниченията за влизане и излизане от центъра са премахнати.

През декември 2013 г. Хюман Райтс Уоч посети и пет управлявани от ДАБ центъра за прием и регистрация на лица, търсещи убежище, и можа да влезе в три от тях. В четири от петте центъра, живеещите в тях се оплакаха от липсата на отопление. На всички места търсещите убежище казаха, че месечната помощ от 65 лева (приблизително 33 евро или 44 щатски долара) на човек е неадекватна да посрещне основните им нужди от храна и друго необходимо. Два от центровете са преустроени училища, които не са били проектирани като жилищни помещения; и двете сгради са порутени, пренаселени, студени и мръсни, без адекватни съоръжения за къпане или миене.

Въпреки условията, много от живеещите изразиха опасения, че когато им бъде предоставен статут на бежанци или хуманитарен статут администрацията на центъра ще им даде пет дни, за да напуснат, преди да ги изведът на улицата без допълнителна помощ. В момента на подготовката на този доклад сведенията сочат, че условията в центровете са се подобрили. Според ВКБООН всички центрове имат отопление, ДАБ осигурява два пъти на ден топла храна за живеещите и на много от тях сега се позволява да останат в центровете за по-дълги периоди, след като им се предостави статут на бежанци или хуманитарен статут, ако те не разполагат със средства да се издържат сами .

Предоставяне статут на бежанци или хуманитарен статут

Докато опитът на българското правителство в предоставянето на статут на бежанци или хуманитарен статут е сравнително добър, властите предоставят малко или никаква подкрепа на лицата, търсещи убежище, след като те са получили статут или са напуснали приемните центрове.

През 2013 г. 7144 души са поискали убежище в България, от които 4511 са били сирийци. ДАБ е обработила 2816 молби за убежище, предоставяйки на 2279 лица хуманитарен статут, на 183 лица статут на бежанец, и е отказала статут на 354 човека, което представлява защитеност от 87 на сто разрешени случаи. Повечето от тези, на които е предоставена някаква форма на защита, са били сирийци.

След предоставяне на статут на бежанци или хуманитарен статут, правителството спира изплащането на 65 лв. на месец, която сума бежанците получават като търсещи убежище. Изследователите на Хюман Райтс Уотч срещнаха хора, признати за бежанци, които са бездомни и обитават без разрешение недовършени, изоставени сгради в близост до отворените центрове. Въпреки че могат законно да работят след признаването си, бежанците установяват, че е почти невъзможно да си намерят работа в България, най-бедната страна в ЕС, с високи нива на безработица. Много малко бежанци говорят дори минимално български – защото не се осигуряват езикови курсове – и за тях перспективата за търсене на работа е смущаваща.

Предвид суровото отношение към много от тях в България и наличието на роднини и по-добри перспективи за работа в Германия, Швеция и други западни страни, голяма част от търсещите убежище казаха на Хюман Райтс Уотч, че те биха напуснали страната възможно най-скоро и не биха се върнали доброволно. Но ЕС и националните закони затрудняват лица, признати за бежанци, и лица, ползващи се със субсидиарна закрила, предоставена от държава-членка на ЕС, да работят в друга държава-членка или да си адаптират статута веднъж оказали се там. Затова много бежанци, напускащи България в посока други страни-членки на ЕС, рискуват да бъдат санкционирани за неразрешено пребиваване и принудително върнати в България.

По-широк поглед

"Планът за овладяване на кризата, възникнала вследствие на засиления миграционен натиск по българската граница", приет от Министерския съвет на България, предполага, че е била налице миграционна криза на българската граница. Не съществува ясна перспектива относно миграционната криза в България.

През първите пет седмици на 2014 г. - в момент, когато 99 лица, търсещи убежище, са успели да преминат от Турция в България - повече от 20 000 сирийски бежанци са влезли в Турция, страната, в която България връща обратно търсещите убежище. Броят на сирийците, търсещи убежище, влезли в Турция през първите пет седмици на 2014 г., е грубо двойно по-голям от броя на всички лица, търсещи убежище и влезли в България през цялата 2013 г. Към края на януари 2014 г. Турция регистрира 580 756 сирийски бежанци и още 44 800 не-сирийци, търсещи убежище. ВКБ ООН регистрира повече от 860 000 сирийски бежанци в Ливан през 2013 г. Това би било еквивалентно на 1 482 000 бежанци, изведнъж пристигнали в България. Към 19 март 2014 г. България е приела 6832 регистрирани лица, търсещи убежище.

България, разбира се, е изправена пред хуманитарно предизвикателство и нейната способност да отговори на това предизвикателство е ограничена. Но Европейският съюз помага за засилване на нейния капацитет и хуманитарната ситуация в страната се подобрява за бежанците и лицата, търсещи убежище, които вече са влезли в страната. Дори и с ограничен капацитет, обаче, България трябва да отговори на основните, минимални задължения за зачитане правата на бежанците, лицата, търсещи убежище, и мигрантите. Както този доклад документира, тя не е успяла да направи това.

Хюман Райтс Уотч призовава българското правителство да сложи край на незабавните отпращания на границата с Турция и да спре прекомерното използване на сила от страна на граничните власти. В допълнение призоваваме българското правителство да подобри отношението към задържаните и условията за задържане в полицейските участъци и центровете за задържане на мигранти.

Хюман Райтс Уотч призовава страните-членки на ЕС да не връщат в България лица, търсещи убежище, в съответствие с Регламента от Дъблин, докато България не се съобрази изцяло със стандартите на Общата европейска система за убежище (ОЕСУ),

по-специално чрез значително подобряване на условията за задържане, чрез осигуряване на ефективна защита на лицата, търсещи убежище, чрез предоставяне на подкрепа при интеграцията на лицата с бежански или хуманитарен статут, както и чрез прекратяване на незабавните, брутални принудителни връщания на турската граница.

Хюман Райтс Уотч приветства значителните подобрения в условията за прием и регистрация на търсещите убежище в центровете за настаняване след посещението ни в България през декември 2013 г. Тези подобрения обаче съвпадат с въвеждането на суровата политика на отпращане и спада на броя на новопристигащи лица, търсещи убежище. Това предполага, че тези, които са имали достатъчно късмет да влязат преди вратата да се затръшне, сега ще бъдат третирани добре, но че останалите ще се изправят пред затворена врата, въпреки наличието на инфраструктура, най-накрая в състояние да ги приеме и да регистрира техните молби за убежище.

За България решението относно това, което тя възприема като масов приток на бежанци или потенциален масов приток, не би трябвало да е отпращане на лица без документи, търсещи убежище, които се опитват да преминат границата с Турция, а по-скоро запазване на границата отворена за лицата, търсещи убежище, и те да се третират добре. От своя страна ЕС трябва да постигне съгласие за обща позиция за насърчаване споделянето на тежестта между държавите-членки на ЕС, включително чрез преместване в други държави-членки на ЕС на лица, търсещи убежище, и бежанци, намиращи се в България.

Препоръки

Към правителството на България:

- Да се сложи край на незабавните експулсирания и отпращания на лица, търсещи убежище, от вътрешността на България и на турската граница.
- Да се спрат побоищата, използването на електрошокови палки и други злоупотреби срещу мигранти на границата с Турция; да се разследват и да бъде потърсена отговорност от длъжностните лица, които злоупотребяват с чужденци.
- Да се осигури на незаконните мигранти на границата достъп до регламентирани процедури, включително и възможността да подават молби за закрила в България.
- Да не се задържат лица, търсещи убежище, като възпираща мярка за намаляване броя на хората, търсещи закрила в България; да се осигури свободен режим на търсещите убежище.
- Да се вземат мерки всички задържани в ареста на Главна дирекция "Гранична полиция" и Министерство на вътрешните работи, да се третират по хуманен и достоен начин, и задържането им да е изцяло в съответствие с международните задължения на България, уреждащи административното задържане на мигранти.
- Да не се задържат непридружени деца-мигранти или деца с техните семейства. Деца могат да се задържат само като последна мярка, продиктувана от висшите им интереси. Да не се задържат деца с несвързани възрастни. Да се осигурят за всички непридружени деца законни настойници, според изискванията на българското законодателство.
- Да се вземат мерки персоналът и охраната на центровете за задържане на мигранти и граничните полицейски участъци, и служителите на Държавната агенция за бежанците да са в състояние да общуват с чужденци на собствените им езици, включително чрез използване на компетентни преводачи.
- Да се вземат мерки всички живущи в приемните центрове да се третират по хуманен и достоен начин, и настаняването им да отговаря напълно на

задълженията на България в ЕС, уреждащи приемането на лица, търсещи убежище.

- Да се осигури пълно финансиране на Националната програма за интеграция на бежанците, за да се даде възможност за правилно интегриране на всички признати бежанци и лица, ползващи се с хуманитарен статут.

Към Европейския съюз:

- Съветът на Европейския съюз трябва да постигне съгласие за обща позиция за насърчаване на справедливото споделяне на тежестта между държавите-членки на ЕС, включително чрез преместването на лица, търсещи убежище, и бежанци в други страни-членки на ЕС.
- Държавите-членки на Европейския съюз не трябва да връщат в България лица, търсещи убежище, съгласно Регламента от Дъблин. Те не трябва да възобновяват връщането, до момента, в който България покаже, че се съобразява със стандартите на ЕС в областта на човешките права на търсещите убежище и бежанците, и по-специално до момента, в който България прекрати блокирането на достъпа до убежище и незабавното връщане на нелегално пресичащите границата с Турция; подобри лошите условия и сложи край на малтретирането в центровете за задържане на мигранти; преодолее недостатъците в процедурата за предоставяне на убежище; и се справи с недостига си на капацитет да интегрира хора с бежански или хуманитарен статут.
- Европейската комисия трябва да продължи да предоставя хуманитарна и техническа помощ на България, за да приведе тя своята миграционна система за предоставяне на убежище в съответствие с Общата европейска система за убежище (ОЕСУ). Европейската комисия следва да идентифицира всички нарушения на ОЕСУ от страна на България и стъпките, които страната трябва да предприеме, за да приведе в съответствие с ОЕСУ своята система, да представи ясен времеви график за изпълнение, както и да обмисли предприемане на принудителни действия, ако България не успее да предприеме незабавни действия, за да отстрани идентифицираните нередности.

Методология

Този доклад се основава на теренно проучване, проведено в България от 1 декември до 15 декември 2013 г. и в Турция от 12 януари до 18 януари 2014 г. Доколкото ни е известно, изнесената информация относно положението в България е актуална към 21 март 2014 г.

Изследователите на Хюман Райтс Уотч интервюираха 140 бежанци, хора, търсещи убежище, и мигранти в България и 37 в Турция. От 177 интервюирани, 83 бяха от Сирия (от които 48 кюрди), 48 от Афганистан, 12 от Алжир, 8 от Мароко, 8 от Иран, а останалата част бяха от 14 други нации.

Хюман Райтс Уотч интервюира 157 мъже и 10 жени, в това число 13 непридружени деца, едно от които е момиче. Всички интервюта бяха проведени насаме, без никакви други присъстващи, освен, където е отбелязано за 10 семейни интервюта с участието на най-близките членове на семейството. Средната продължителност на интервютата бе от 30 до 40 минути. Изследователите от Хюман Райтс Уотч бяха мъж и жена. В България и двамата преводачи бяха жени, а в Турция и двамата бяха мъже.

Във всичките случаи Хюман Райтс Уотч заяви на всичките интервюирани, че те няма да получат никаква лична услуга или полза за техните свидетелства и че интервютата са напълно доброволни и поверителни. Всички имена на интервюираните мигранти са запазени в тайна за тяхна и на техните семейства защита, а в някои случаи ние крием други подробности, като например местоположението на интервюто. Означенията в този доклад използват буква и номер за всяко интервю. Буквата показва човека, провел интервюто, а номерът се отнася до човека, който е интервюиран. Всички интервюта се съхраняват в Хюман Райтс Уотч. Няколко от интервюираните ни съобщиха, че българските власти са предприели наказателни действия срещу тях, след като те разговаряли с журналисти или други лица, а някои задържани ни казаха, че малко преди нашето посещение властите им казали да не се оплакват на Хюман Райтс Уотч.

Въпреки че направихме всичко възможно, за да изберем на случаен принцип задържани за интервюиране, в първия ден от нашето посещение в Бусманци повечето

от задържаните, които ние интервюирахме, дойдоха от една и съща стая, която, както узнахме в хода на интервютата, е била в по-добро състояние, отколкото други стаи. При второто посещение в Бусманци ние успяхме да интервюираме различни задържани от всеки етаж на центъра. В Любимец посещението ни се състоя малко след един инцидент, при който задържани заявиха, че охраната нанесла жесток побой на доста хора. Според задържаните, които интервюирахме, ни е било попречено да видим или интервюираме по-тежко контузени задържани. В Разпределителния център в Елхово пазачите записаха имената на всички задържани, които интервюирахме. Много от свидетелствата, които документирахме относно начина на третиране и условията на тези и други места, бяха от бивши задържани, които по време на интервюто вече не живееха в тези центрове за задържане.

Всички интервюирани бяха информирани за целта на интервюто и че техните свидетелства могат да бъдат използвани публично, но с уверение, че истинските им имена няма да бъдат публикувани. Никакви стимули не са били предлагани или предоставяни на интервюираните лица. Всички интервюта бяха проведени насаме, освен ако изрично не е отбелязано. Интервютата бяха проведени на английски и немски, и с помощта на преводачи на арабски, кюрдски, дари и фарси.

Хюман Райтс Уотч интервюира служители на Върховния комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН) и служители на различни неправителствени организации (НПО) в България, включително Българския червен кръст, Български хелзински комитет, Каритас България, Правната клиника за бежанци и мигранти, Лекари без граница (ЛБГ), както и представители на Главното мюфтийство в България. Интервюирахме и Пламен Ангелов, Заместник-министър на вътрешните работи; Милен Пенев, Заместник-директор на Гранична полиция; и Николай Чирпанлиев, Председател на Държавната агенция за бежанците. В Турция Хюман Райтс Уотч интервюира високопоставен служител в Генералното консулство на Афганистан и персонала в Turks of Afghanistan International Social Culture and Association Aid и сиропиталището Yel Değirmeni. Хюман Райтс Уотч поиска и разрешение да посети центрове за задържане на мигранти в Турция в Одрин, Къркларели и Истанбул, но ни беше отказано разрешение да посетим който и да е от тези центрове.

Терминология

Въпреки че международното право определя понятието "работници-мигранти", то не определя понятието "мигранти." В този доклад "мигрант" е широко понятие, описващо чужди граждани в България. Ние използваме термина по-скоро включващо, отколкото изключващо; използването на понятието "мигрант" не изключва възможността едно лице да е търсещо убежище или бежанец.

"Лице, търсещо убежище" е човек, който се опитва да бъде признат за бежанец или да подаде молба за защита на други основания. Там, където сме убедени, че даден човек търси закрила, независимо дали в България или другаде в Европа, ние се отнасяме към този човек като към търсещ убежище.

"Бежанец", както е определено в Конвенцията за бежанците от 1951 г. и Протокола към нея от 1967 г., по които България е страна, е човек с "добре обосновани опасения от преследване по причина на раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политически убеждения", който се намира извън страната, чийто гражданин е, и не е в състояние или не желае, поради тези опасения, да се завърне.

Страните-членки на Европейския съюз предоставят субсидиарна закрила - позната в България като "хуманитарен статут" - за хора, за които е установено, че са изправени пред реалната опасност от тежки посегателства, ако бъдат върнати в страната, откъдето произхождат или където обичайно пребивават, поради смъртно наказание или екзекуция; изтезания или нечовешко или унижително отношение или наказание, или безразборно насилие в ситуации на международен или вътрешен въоръжен конфликт. Признаването на статут на бежанец от страна на правителство или на ВКБООН е декларативно, което означава, че хората са всъщност бежанци преди те да са официално признати като такива.

Интервюираните мигранти използваха термините "полиция", "охрана" и "войници" взаимозаменяемо. Всеки, посочен като такъв, бе описван като облечен с униформа, освен ако в текста изрично не се отбелязва, че той е бил в цивилни дрехи.

Терминът "отпращане" не е дефиниран в международното право, но се използва в този доклад, за да се опишат практиките на неприемане на българската границата или експулсиране от вътрешността на българската територия, които се прилагат, без да се позволява на изгонените да претендират за убежище и без индивидуална оценка на техните нужди от международна закрила. Този метод на "отпращане", когато се прилага върху повече от един мигрант, се признава като форма на "колективно експулсиране", забранена съгласно член 4, протокол 4 от Европейската конвенция за правата на човека. Колективно експулсиране е всяка мярка, която принуждава чужденци, като група, да напуснат страната без разумно и обективно проучване на конкретните случаи на всеки отделен чужденец от групата.

В съответствие с международните инструменти, терминът "дете", по начина, по който се използва в този доклад, се отнася до лице, ненавършило 18-годишна възраст. Визираме деца, пътуващи със своите семейства и непридружени деца-мигранти. За целите на настоящия доклад, ние използваме определението на "непридружено дете мигрант" от термина "дете без придружител", използван от Комитета по правата на детето: "Деца без придружител" са деца, както е определено в член 1 от Конвенцията [за правата на детето], които са били отделени както от родителите, така и от други роднини, и за тях не се грижи никой възрастен, който по закон или обичай е отговорен за това".

I. Отпращане към Турция и злоупотреби при задържане от страна на българската полиция

На 6 ноември 2013 г. българските власти обявяват нова политика за намаляване броя на неправомерните преминавания на границата, включително, изрично, тези, с цел търсене закрила в България. Хюман Райтс Уотч интервюира мигранти, пресекли или опитали се да пресекат турско-българската граница преди и след 6 ноември 2013 г. Мигрантите ни разказаха, че са били незабавно върнати, или отпратени след преминаване от Турция в България или на самата граница дори в седмиците преди 6 ноември. Почти пълното спиране на незаконните преминавания на границата става факт на тази дата с началото на изпълнението на плана за овладяване.

Насилствени, незабавни връщания в Турция

Хюман Райтс Уотч интервюира 41 души на различни места в България и Турция. Те дадоха подробни свидетелства за 44 инцидента, отнасящи се най-малко до 519 души, при които български гранични полицаи са задържали лица, неправомерно пресичащи границата на България, понякога доста навътре в българска територия и незабавно са ги върнали към Турция без необходимите процедури и без възможност за подаване на молби за убежище². Тези отпращания на границата понякога са включвали и използване на прекомерна сила от страна на граничарите.

29-годишен мъж без гражданство каза, че е пристигнал с група от шест или седем афганистанци на 24 октомври 2013 г. Разказа, че българските граничари "ме арестуваха и удариха с полицейска палка в лицето и ме отпратиха обратно към Турция, през храсталаците, а не на контролно-пропускателен пункт". Той каза, че те са нанесли побой и на афганистанците, с които той е бил. "Удряха ги силно с високи и ниски ритници"³.

² Интервюта на Хюман Райтс Уотч с 31 лица в Турция, описващи 35 случая на отпращане, и 10 лица в България, описващи 9 случая на отпращане. Някои хора са били отпратени повече от веднъж. В други случаи двама или трима човека описваха един и същ инцидент. При всяко приблизително позоваване на брой хора в група, ние използваме по-малкото число.

³ Интервю на Хюман Райтс Уотч В31 (име и подробности не споменаваме).

Хюман Райтс Уотч интервюира трима възрастни афганистанци (братя и сестра) в Турция, които заявиха, че са били част от група от две семейства, успели в средата на октомври 2013 г. да навлязат пеш пет или шест километра навътре в България, преди да бъдат заловени. В групово и интервю тримата разказаха как българските гранични полицаи са ги третирали жестоко и после излъгали турските граничари за това, къде те са били задържани:

Брат 1: Полицаяте веднага започнаха да ни бият. Започнаха да бият по-специално жените и когато аз [така] и брат ми се противопоставихме на полицаите, те започнаха да бият жените още по-лошо, също и някои от останалите. Имаше четирима офицери и четири кучета.

Брат 2: Двама полицаи ме биха с ритници и юмруци и по гърба ми в продължение на около две-три минути.

Брат 1: Биха ме една до две минути с юмруци по гърба и врата ми. Един от нашата група беше изритан в половия му органи. Сестра ни не беше бита. Държаха кучетата си и ни заплашваха, че ще ги насъскат срещу нас. След това ни заведоха до турската граница и ни предадоха на турските граничари. Българските граничари излъгаха турците. Казаха им, че са ни арестували близо до границата, въпреки факта, че бяхме на 6 км от границата. Турците ни попитаха дали българите казват истината и ние отговорихме не и че сме били арестувани на 6 км от границата. Българските граничари казаха на турците, че ние лъжем. В края на краищата турските граничари ни приеха.⁴

Някои хора ни съобщиха, че български гранични полицаи ги заплашвали с оръжие, включително чрез стрелба над главите им. На едно групово интервю в Турция с петима афганистанци, три момчета и двама мъже, единият от интервюираните описа един такъв инцидент, случил се в началото на януари 2014 г.:

⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч L63 (имена не споменаваме), Истанбул, Турция, 14 януари 2014 г.

Чухме изстрели и виковете Видяхме двама български гранични полицаи на около 100 метра от нас. Имахме пръчки в ръцете си и двамата български полицаи насочиха оръжието си към нас. Ние пуснахме пръчките, вдигнахме ръцете си и се предадохме. Въпреки че не го очаквахме, те стреляха срещу нас. Слава Богу, никой не беше ранен. След като стреляха, ние бяхме толкова уплашени, че се затичахме обратно в Турция.⁵

При отделен инцидент през третата седмица на декември 2013 г., 22-годишен афганистанец, интервюиран заедно с 19-годишната си съпруга, каза, че българските граничари стреляйки над главата му предизвикали обратен огън от турските граничари. В размяната на изстрели той е бил прострелян два пъти:

Сигурен съм, че бяхме в България, когато видяхме българските граничари да стрелят. Затичахме се към Турция и турските граничари стреляха седем или осем пъти към нас. Можех да видя граниচারите, бяха на около 25 до 35 метра от нас. Бях уцелен с два куршума в дясната ми седалищна част. Когато бях уцелен, бях достигнал турска територия.⁶

Нерешени случаи на границата

Хюман Райтс Уотч чу няколко различни свидетелства за това как български граничари водят отделни лица или група до границата с Турция и ги изоставят там и така не им позволяват да влязат в България или да поискат убежище. Понякога българските и турските граничари се срещат, което води до нерешени случаи, продължаващи понякога с дни. През това време мигрантите трябва да изтърпят изключително тежки зимни климатични условия без да са им осигурени одеяла, храна или вода.

Сириец , който каза, че веднага щом бил заловен след преминаване на границата попитал за убежище, описва тежкия си побой в ръцете на българските граничари, когато такъв нерешен случай възниква непосредствено след преминаването му на българската граница на 12 ноември 2013 г.:

⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч L71 (име не споменаваме), Истанбул, Турция, 17 януари 2014 г.

⁶ Интервю на Хюман Райтс Уотч L73 (име не споменаваме), Истанбул, Турция, 17 януари 2014 г.

Още на границата двама български полицаи ме удариха с палки в лицето и по врата. След това дойдоха още няколко полицаи, не знам колко, и също започнаха да ме удрят с палките си. Биеха ме, защото съм преминал границата, и ми казаха да напусна държавата. Биха ме толкова много, че загубих съзнание за няколко минути и зрението ми след това стана напълно размазано. Опитаха да бият и жена ми, но тя стискаше бебето ни и като го видяха, нея не я биха. Обаче полицаите я изблъскаха така, че тя падна на земята. Молахме полицаите за вода, но те отказваха да ни дадат. Вместо тях турските полицаи ни дадоха вода. Българските полицаи се опитваха да ни отпратят, но турците не ни приеха.⁷

След като се стигнало до тази безизходица, българските власти водят неговата група в полицейския участък в Елхово, където те прекарват 12 дни, и от там ги прехвърлят в лагера в Харманли.

Друга група сирийци, попадат в подобен нерешен случай, когато пристигат на българската граница на 28 октомври 2013 г. Според един 28-годишен баща, пътуващ с 12 членове на семейството, включително децата, българските граничари заловили неговата група на 50 м навътре в България:

Заведоха ни до граничната линия и ни казаха да се връщаме. аз отказах да се върна в Турция, затова те упражниха сила. Първо двама полицаи ни удариха, за да ни отпратят обратно към Турция, но бяха само 2-ма срещу нас, ние бяхме 12. И те повикаха подкрепление. Цялото ми семейство в седнало положение се хванахме заедно със стиснати ръце. В този момент полицаите започнаха да използват палките си, за да ни бият където сварят. Удряха и жените. Ние седяхме на земята. Беше студено, защото трябваше първо да пресечем реката и бяхме мокри. Останахме седнали на земята в продължение на два часа.

В един момент полицаите вдигнаха брат ми, удариха го и го изблъскаха в посока Турция заедно с всичките му неща. Жената на брат ми се опита

⁷ Интервю на Хюман Райтс Уотч L45 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

да убеди друг полицаи да го пусне обратно. Синът ми много се уплаши и се напика от страх. Мой роднина беше свален и влачен по земята. Направиха тези неща, защото ние не искахме да се връщаме в Турция. Докато седях, двама полицаи започнаха да ме удрят по гърба с палки, след това и още двама. Все още ме боли гърбът от това.⁸

Изследователите на Хюман Райтс Уотч документираха и случаи, при които български граничари насилствено са задържали хора в ледено студени, снежни условия в планинския граничен район, без да им осигурят поне одеяло. 24-годишен палестинец от Сирия, влязъл в България на 25 септември 2013 г., заяви, че достигнал до едно село навътре в България, когато българската гранична полиция го задържала и върнала обратно до границата, където той прекарал две нощи в студа:

Хванаха ни и ни заведоха съвсем до границата с Турция. Дойде един офицер. Казаха, че ще се обалят на турската полиция да дойде и да ни вземе, но турската полиция така и не дойде. Не ни беше позволено да влезем в страната или да се върнем в Турция. Накараха ни да спим в снега на земята в продължение на две нощи, точно пред очите им. Попитахме за одеяло. Не ни дадоха одеяло. Когато видях такова отношение, станах песимист. Казахме на полицаите, че искаме да влезем в България. Не ни позволиха да влезем. В продължение на два дни повтаряха: "Можете да се върнете в Турция." В края на краищата отидохме в Турция.⁹

Насилствени, организирани връщания на границата

Български граничари са отправяли незабавно, без процедури и без време, прекарано в граничните полицейски участъци в повече от документираните от нас случаи. Хюман Райтс Уотч, обаче чу и няколко свидетелства, описващи по-високо ниво на организация и обработка преди принудителното връщане.

21-годишен сириец каза, че неговата група вървяла ден и половина, преминавайки през четири български села преди българската полиция да ги залови на 25 декември

⁸ Интервю на Хюман Райтс Уотч L46 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

⁹ Интервю на Хюман Райтс Уотч B68 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

2013 г. Той каза, че полицаите ги завели в малък полицейски участък и ги държали там около шест часа, преди да ги прехвърлят в по-голяма сграда от затворнически тип, където той прекарал четири нощи. Каза, че там един човек, според него българин, го интервюирал с помощта на преводач, който той смята за сирийски алевит, и според предположението му, вероятно подкрепящ Башар ал Асад, сирийският президент, алевит по произход. Задали десетки въпроси относно маршрута на влизане, разпитвали го и за гражданството му. Той им казал, че е сириец и иска да остане в България, но преводачът му съобщил, че трябва да се върне в Турция. Подписал някакъв лист на български, който не разбирал. Ето как описва принудителното си завръщане:

Когато подписах документа в полицейския участък, вкараха 15-има от нас в голям, военен автомобил. Използваха сила, за да вкарат някои от хората в превозното средство. Возиха ни 20 минути до границата. Беше около 23:00 часа. Заведоха ни на празно пространство до границата, където нямаше турска охрана, като този път те отново изблъскаха някои от нас от превозното средство. Заповядаха ни да вървим напред и да не се обръщаме. Не срещнахме никакви турски войници.¹⁰

Един човек, говорейки от името на група от петима афганистанци, едно дете и четирима мъже, каза, че след преминаване на границата откъм Турция на 26 декември 2013 г. те прекарвали нощта в една база в България преди българската гранична полиция да ги върне обратно до границата и да ги принуди да преминат в Турция:

Заведоха ни в една база в България. Следващата нощ ни закараха до турската граница. Когато ни хванаха, ние бяхме щастливи, защото си мислехме, че отиваме в лагер и ще приемат молбите ни за убежище. Но не стана така. Те просто ни държаха без храна или вода и ни се смееха. Там прекарахме три или четири часа посред нощ, не ни взеха пръстови отпечатьци, не ни направиха регистрация. Заведоха ни до реката, дълбока около метър. Страх ни беше и искахме лодка, но не ни дадоха. Когато отказахме да преминем, един граничар стреля във въздуха. Бяхме толкова уплашени, че пресякохме реката.¹¹

¹⁰ Интервю на Хюман Райтс Уотч В93 (име не споменаваме), Истанбул, Турция, 14 януари 2014 г.

¹¹ Интервю на Хюман Райтс Уотч L68 (имена не се споменават), Истанбул, Турция, 17 януари 2014 г.

Един 16-годишен афганистанец без придружител, прекарал известно време на място, което според него било полицейски участък и властите качили него и тримата му спътници на един камион и на лодка връщайки тях и други имигранти насилствено в Турция. В началото на декември 2013 г., след преминаване на границата, неговата група достигнала до едно село в България, където един магазинер се обадил в полицията. Полицаяте ги взели и ги отвели в полицейски участък, въпреки факта, че той казал на полицията, че е на 16 (и следователно има право на специално отношение, виж глава VII):

Държаха ни в полицейския участък 30 минути. След 30 минути друга кола дойде и ни закараха до мястото за задържане С колата пътувахме около половин час до центъра за задържане. В полунощ събраха всички групи, озовахме се заедно със сирийци и други араби. Натовариха всички ни в един камион. Мислех, че ще ме отведат в лагер. Пътувахме около един час преди да ни изкарат от камиона. Намирахме се в гора и видяхме там български военни. Те ни накараха да вървим десет минути, докато стигнахме до една река. До реката чакаха двама граничари с автомати. Имаше и една лодка. Трябваше да разделят голямата група на две по-малки, тъй като само шест души можеха да се поберат наведнъж в лодката. Закараха ни всичките от другата страна. Там, те просто ни изоставиха и изчезнаха. Аз дори нямах обувки.¹²

Полицейски злоупотреби на границата

В допълнение към случаите на принудително връщане на неправомерно пресичащи границата с Турция, български граничари са удряли, ритали и насъсквали граничарски кучета срещу нелегално пресичащите границата, вземали са и пари и лични вещи от тях и са им отправяли словесни заплахи, според свидетелства на мигранти. 25-годишен сириец разказа на Хюман Райтс Уотч за преживяванията си при преминаване на границата на 23 октомври 2013 г.:

Първият полицай, когото срещнах, ме удари по крака. Това беше точно на границата, но аз бях сигурен, че съм в България. Биха мен и

¹² Интервю на Хюман Райтс Уотч L69 (име не споменаваме), Истанбул, Турция, 17 януари 2014 г.

братовчед ми. Един граничар ме удари с разтворена длан и след това ме ритна по крака. Взеха ни личните карти и документи и ни заведоха в полицейски участък. Престояхме там от 20:00 до 2 часа сутринта Там беше като затвор и те ни се смееха и ни заплашваха без никакво уважение.¹³

40-годишен мъж от Алжир е бил ухапан от граничарско куче при залавянето му на 29 май 2013 г.:

Срещнах полицаите в гората, те бяха с кучета. Не се опитах да бягам. Предадох се, но те насъскаха кучето срещу мен. Пуснаха го срещу ми. Те даваха команди на кучето. То беше на каишка. Ухапа ме три пъти по крака.¹⁴

19-годишен палестинец от Сирия, преминал границата през втората седмица на декември 2013 г., каза, че е бил ограбен и тормозен от служебни лица, които според него са били български граничари:

Когато пресякохме границата, няколко граничари ни хванаха и заявиха, че ако не им дадем парите си, те ще ни върнат обратно в Турция. Определено бяха граничари. Бяха облечени с армейски дрехи. Взеха мобилните ни телефони и 120 щатски долара в брой от мен. Този, който ми взе 120 долара, беше в камуфлажна военна униформа. Бих го разпознал. След това ни заведоха в гората, показаха ни посока и казаха да вървим към главния път в България, но ние знаехме, че ни сочат посоката към Турция.¹⁵

25-годишен афганистанец предостави подобно свидетелство, че е бил обран и малтретиран при насилственото му връщане в Турция на 11 януари 2014 г.:

Българските граничари ни откриха, насочиха оръжието си срещу нас и започнаха да ни бият След това ни вкараха в колата и ни закараха до

¹³ Интервю на Хюман Райтс Уотч В68 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

¹⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч В75 (име и подробности не споменаваме).

¹⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч В65 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

границата. Взеха ни всичките телефони, пари и ценности, които носехме. После ни оставиха от другата страна на телта. Преди да ни пуснат отново ни биха, посочиха към Турция и ни казаха да отиваме там.

Изглеждаше, че единственото нещо, което наистина ги интересува, беше дали носим пари. Продължаваха да ни питат дали имаме пари и когато им стана ясно, че не са ни останали пари, се ядосаха, биха ни и ни оставиха от другата страна на границата. После стреляха във въздуха, за да ни сплашат и ние избягахме към Турция. Не ни позволиха дори да говорим. Веднъж или два пъти се опитахме да говорим с тях или да зададем въпрос, но преди да сме завършили изречението те започваха да ни бият. Нямахме шанс дори да попитаме за убежище. Единственото нещо, за което питаха, беше от коя страна идваме и дали имаме пари или скъпи телефони.¹⁶

¹⁶ Интервю на Хюман Райтс Уотч L76 (име не споменаваме), Истанбул, Турция, 18 януари 2014 г.

II. Българският план за овладяване и принципът за забрана на връщането

Неподготвеност за кризата

Въпреки достатъчния брой ранни предупредителни сигнали, България не е подготвена за увеличаването на броя на хората, търсещи убежище през 2013 г. Един много критичен доклад на Министерството на вътрешните работи от 5 февруари 2014 г. казва, че “до средата на 2013 г. България е напълно неподготвена за прогнозния приток на бежанци”¹⁷. Отбелязва се, че Държавната агенция за бежанците (ДАБ) е пратосала пари и не е успяла да предостави достатъчно и адекватно настаняване за хората, търсещи убежище. Докладът казва, че парите от Европейския фонд за бежанците са “похарчени за: информационни кампании, брошури, обучения, семинари, специализирани компютри и софтуер, но не и за създаване на места за настаняване”.¹⁸

Докладът също така казва, че през септември 2013 г. официална инспекция на мястото, предложено за спешен лагер за настаняване в Харманли (предназначен за повече от 1400 човека), установява, че “то не е подходящо за създаване на фургонен лагер, защото там няма вода и електричество.”¹⁹

Българският „План за овладяване на кризата”

След като броят на хората, нелегално минаващи българската граница, се повишава от 2332 през септември 2013 г. до 3626 през октомври²⁰, Министерският съвет на България приема план, наречен от него „План за овладяване на кризисната ситуация, възникнала вследствие на засиления миграционен натиск по българската граница”. Планът за овладяване включва като свои главни цели (1) намаляване на броя на нелегалните имигранти, влизащи и нелегално пребиваващи на българска територия; (2)

¹⁷ Българското Министерство на вътрешните работи, “Доклад за мерките, приети от правителството за справяне с кризата, възникнала вследствие на засиления миграционен натиск”, № I-12081, 5 февруари 2014 г., стр. 3. (На файл при Хюман Райтс Уотч.)

¹⁸ Пак там, стр. 4.

¹⁹ Пак там, цитат от доклад на шефа на Главна дирекция “Пожарна безопасност и защита на населението”, Министерство на вътрешните работи, стр. 5.

²⁰ Пак там, стр. 7.

ограничаване на рисковете от тероризъм и радикален екстремизъм, пандемии и епидемии, етнически, религиозни и политически конфликти, и престъпност, свързвана с нелегални емигранти; (3) поддържане на ред, сигурност и хуманни условия за живот в местата за настаняване; (4) намаляване броя на лицата, потърсили закрила на територията на България; (5) бърза и ефективна интеграция на лицата получили статут на бежанец или хуманитарен статут; (6) осигуряване на допълнителни външни ресурси; и (7) ефективна комуникация с обществото.²¹

Инициативите за намаляване броя на нелегалните мигранти и търсещите убежище включват изграждане на 30-километрова „ограда на най-чувствителните участъци по линията (274 километра) на държавната граница с Турция²² и увеличаване броя на граничните патрули по българо-турската граница с разполагане на допълнителни 1500 полицаи²³. В допълнение ЕС увеличи броя на граничната охрана от други държави-членки на ЕС чрез съвместната операция „Посейдон-сухоземни граници“, координирана от Фронтекс, агенцията на ЕС за управлението на външните му граници²⁴. До 15 януари 2014 г. Фронтекс е осигурила допълнителни 170 експерти за България като част от операцията „Посейдон-сухоземни граници“²⁵.

Планът за овладяване влиза незабавно в сила и успява да спре притока на хора почти изцяло. На 11 декември 2013 г. Хюман Райтс Уотч посети полицейския участък в Елхово, на 28 километра северно от границата. Участъкът е първата спирка за повечето хора, хванати да минават границата нелегално. Няколко седмици по-рано Амнести Интернешънъл посещават мястото и докладват, че е натъпкано с около 500

²¹ Министерски съвет на България, „План за овладяване на кризисната ситуация, възникнала вследствие на засиления миграционен натиск към територията на Република България, София, България, 6 ноември 2013 г., стр. 2. (На файл при Хюман Райтс Уотч.)

²² Въпреки че според Плана за овладяване оградата ще е 30-километрова, ВКБООН докладва, че тя е дълга 33 километра. Виж UNHCR „Refugee Situation Bulgaria, External Update,” January 20, 2014. Виж още Министерски съвет, *Планът за овладяване*, стр. 2, и „Bulgaria Begins Building Fence with Turkey,” *Balkan Insight*, January 17, 2014 <http://www.balkaninsight.com/en/article/България-begins-construction-of-border-fence-with-Турция> (посетен на 21 януари 2014 г.).

²³ Планът за овладяване предвижда още 1400 полицаи, но според ВКБООН 1500 човека са били допълнително разгърнати в района на границата след ноември. Виж UNHCR, „Refugee Situation Bulgaria, External Update,” January 20, 2014, и Министерски съвет, *Планът за овладяване*, стр. 6.

²⁴ Министерски съвет, *Планът за овладяване*, стр. 7. Виж като цяло, Human Rights Watch, *The EU's Dirty Hands: Frontex Involvement in Ill-Treatment of Migrant Detainees in Greece*, 2011, <http://www.hrw.org/reports/2011/09/21/eu-s-dirty-hands-o> (посетен на 8 януари 2014 г.).

²⁵ Министерство на вътрешните работи, „Доклад за мерките за справяне с кризата”, стр. 13.

задържани²⁶. По време на нашето посещение то беше празно. Всичко, което беше останало, бяха празни клетки и останки от мръсни, разкъсани завивки и матраци. (Виж Полицейски участък в Елхово.)

Началникът на участъка в Елхово съобщи на Хюман Райтс Уотч, че никой не е бил залавян по тази 36-километрова отсечка от границата след 6 ноември, когато новата политика влиза в сила²⁷. На 7 февруари 2014 г. Агенцията на ООН за бежанците (ВКБООН) докладва, че от началото на годината само 99 човека са преминали в България от Турция²⁸.

Министерството на вътрешните работи докладва, че “към 31 януари 2014 г. притокът на нелегални имигранти е бил на практика спрял”. Според Министерството неговата широкомащабна полицейска операция има за цел “да осигури 100% защита на най-чувствителните участъци по границата”. Изразявайки задоволството си от успешното предотвратяване на влизането на около 15 000 души, Министерството не направи разграничение между икономически мигранти и бежанци в нужда от закрила:

Според оценките на Националния оперативен щаб, ако специализираната операция по българо-турската граница не беше извършена, сега щяхме да имаме повече от 15 000 нелегални имигранти и търсещи закрила на територията на страната. Такъв сценарий на ситуацията би бил предпоставка за сериозни финансови и социални измерения на кризата.²⁹

Хюман Райтс Уотч вярва, че от 6 ноември 2013 г. българското правителство е предприело системна практика за предотвратяване на преминаването в България на хора без документи, търсещи убежище и желаещи да подадат молби за международна закрила. Ние основаваме тази констатация на следните фактори:

²⁶ Amnesty International, “Refugees in Bulgaria Trapped in Substandard Conditions,” Briefing, EUR 15/002/2013, December 2013, p. 4.

²⁷ Интервю на Хюман Райтс Уотч с началника на полицейския участък в Елхово, България, 10 декември 2013 г.

²⁸ UNHCR, “Refugee Situation Bulgaria, External Update,” February 7, 2014.

²⁹ Министерство на вътрешните работи, “Доклад за мерките за справяне с кризата”, стр. 7.

1. официално обявяване на 6 ноември 2013 г на план за овладяване и намаляване броя на търсещите убежище и на други мигранти, преминаващи незаконно през границата, повторено в доклада на Министерството на вътрешните работи, че полицията в рамките на нейната власт се е ангажирала "да осигури 100% защита на най-чувствителните участъци по границата";
2. изграждането на гранична ограда по протежение на критичен сегмент от границата, която трябваше да бъде завършена в средата на март 2014 г., което съвпадна с обявяването на този план за овладяване;
3. разполагането на допълнителни 1500 човека за охрана на границата, което съвпадна с обявяването на плана за овладяване;
4. резкият спад на преминаванията през границата откакто в сила влиза плана за овладяване. През месец октомври 2013 г., преди обявяването на плана през ноември 2013, 3626 са минали през границата нелегално, около 116 души на ден. През първите пет седмици на 2014 г. 99 човека са минали през границата нелегално. Това е скорост от около 2 ½ души на ден.³⁰
5. Интервюта на Хюман Райтс Уотч с 41 човека, предоставили свидетелства за 44 случая, в които най-малко 519 човека са били насилствено и веднага върнати.

Правителството настоява, че границата не е затворена за търсещите убежище. В писмо до Хюман Райтс Уотч от 5 февруари 2014 г. заместник-министър Ангелов пише:

Трябва много ясно да се заяви, че границата с Турция не е "затворена" и няма да бъде "затворена". Всички гранични контролно-пропускателни пунктове са отворени и достъпни. Контролът на границите бе засилен, включително чрез осигуряването на допълнителни полицаи и техническо оборудване, в съответствие с шенгенските каталози и на интегрирания модел за управление на границите на ЕС. Целта е да се предотврати незаконната миграция и в същото време да се насърчат лицата, търсещи убежище, да използват по-организирани и безопасни маршрути.³¹

³⁰ UNHCR, "Refugee Situation Bulgaria, External Update," February 7, 2014.

³¹ Писмо от Пламен Ангелов, Заместник-министър, Министерство на вътрешните работи, до Хюман Райтс Уотч, Изх № I-14355/10.02.2014, София, 5 февруари 2014 г. (На файл при Хюман Райтс Уотч.)

Този отговор е неискрен. За да достигне до официален граничен контролно-пропускателен пункт на турската граница, пътуващият трябва първо да премине през контрола на излизане на един от няколкото турски гранични контролно-пропускателни пунктове на турско-българската граница. Турските гранични власти не позволяват на хора без документи да излизат през официалните пропускателни пунктове, така че те не са в състояние да достигнат до входни пунктове в България. Няма начин, следователно, за търсещите убежище без документи да излязат от Турция законно, за да потърсят убежище в официалните гранично-пропускателни пунктове в България. Единственият действителен вариант за търсещите убежище без документи (по-голямата част не разполагат с изрядни документи за пътуване) е или да се опитат да се скрият в камион или друго превозно средство и да преминат нелегално през официален пункт за преминаване, или да се опитат да заобиколят официалните пропускателни пунктове, преминавайки нелегално през "зелената зона", участък от границата, на който органите в България сега работят, за да го укрепят срещу нелегалните преминавания.

Принципът за забрана на връщането и правото на търсене на убежище

Заместник-министър Ангелов увери Хюман Райтс Уотч, че “аз съм убеден, че ние действаме в рамките на политиките на ЕС, зачитайки всички законни права, включително принципа за забрана на връщането”³².

Конвенцията за бежанците от 1951 г. забранява връщането на бежанци "по какъвто и да било начин" на места, където животът или свободата им биха били застрашени³³. България е обвързана с принципа за забрана на връщането чрез ратифицирането от нейна страна както на Конвенцията за бежанците от 1951 г., така и на Протокола от 1967 г.³⁴ Освен това, българското национално право, включвайки в себе си международните задължения на България, както и превеждайки директивите в областта на убежището на Европейската общност, допълнително и изрично свързва България с принципа за забрана на връщането.³⁵

³² Интервю на Хюман Райтс Уотч с Пламен Ангелов, Заместник-министър, Министерство на вътрешните работи, София, България, 6 декември 2013 г.

³³ Конвенцията за статута на бежанците (Конвенция за бежанците), 189 UNTS 150, влиза в сила на 22 април 1954 г., чл. 1.A.2.

³⁴ България се присъединява към Конвенцията за бежанците от 1951 г. и Протокола към нея от 1967 г. на 12 май 1993 г. <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b73bod63.pdf> (посетен на 31 декември 2013 г.).

³⁵ Закон за убежището и бежанците, обн. ДВ. 54/31 май 2002 г., изм. ДВ. 66/26 юли 2013 г. чл. 4 (3).

Отпращането на границата не анулира задължението за забрана на връщането. Изпълнителният комитет на ВКБООН, състоящ се от 87 държави, изразява консенсуса на държавна практика по отношение на международния режим за бежанците чрез формални заключения. Още през 1977 г. Изпълнителният комитет излиза с официално заключение, което "[пре]потвърждава фундаменталното значение на спазването на принципа за забрана на връщането - както на границата, така и на територията на една държава..."³⁶

Както беше документирано от този доклад, българските гранични полицаи незабавно и насилствено са гонили граждани на трети страни към Турция, без да им дадат възможност да търсят убежище (виж Насилствени, незабавни връщания към Турция). Кодексът на шенгенските граници (Регламент (ЕО) 562/2006) твърди не само, че граничната охрана на държавите-членки трябва "напълно да зачита човешкото достойнство", но и че отказ за влизане на границата "не трябва да е в ущърб на прилагането на специални разпоредби относно правото на убежище и международна закрила", и че "лицата, получили отказ за влизане, имат право да обжалват"³⁷.

По подобен начин Директивата на ЕС за връщане (2008/115/ЕО) забранява на държавите-членки да връщат търсещите убежище, казвайки, че те "не трябва да се разглеждат като престояващи незаконно на територията на държава-членка, докато ... не влезе в сила отрицателно решение относно молбата."³⁸ Въпреки че Директивата за връщане, член 2 (2) (а), позволява на държавите-членки да не прилагат директивата за мигранти, които нелегално преминават външните граници на ЕС, член 4 (4) (а) и (б) казва, че от тях все пак се изисква да ограничат използването на принудителни мерки, да вземат предвид потребностите на уязвимите лица, да осигурят достойни условия на задържане и да спазват принципа за забрана на връщането.

³⁶ Заключение на Изпълнителния комитет на ВКБООН 6 (XXVIII), 1977, <http://www.unhcr.org/41bo41534.html> (посетен на 2 януари 2014 г.).

³⁷ Регламент (ЕО) № 562/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 15 март 2006 г. за създаване на Кодекс на Общността за режима на движение на лица през границите (Кодекс на шенгенските граници), член 13.3.

³⁸ Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите-членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни (Директива за връщането), ал. 9. Въпреки че Директивата за връщането, член 2 (2) (а), позволява на държавите-членки да не прилагат директивата за мигранти, които нелегално преминават външните граници на ЕС, член 4 (4) (а) и (б) казва, че от тях все пак се изисква да ограничат използването на принудителни мерки, да вземат предвид потребностите на уязвимите лица, да осигурят достойни условия на задържане и да спазват принципа за забрана на връщането.

Отпращанията на границата, документиран в този доклад, не следват никаква процедура и носят отрицателна презумпция, че нелегално пресичащите границата не търсят убежище, когато презумпцията, най-малко по отношение на хора, бягащи от Сирия и Афганистан, трябва да е, че те търсят убежище.

Турция надеждна трета страна ли е?

Заместник-министърът на вътрешните работи на България, Пламен Ангелов, каза на Хюман Райтс Уотч, че планът за овладяване от 6 ноември включва тясно сътрудничество с Турция като "ключов елемент" в превенцията на проникването през границите на България на граждани на трети страни. Той каза, че България вече е подобрила значително партньорството си с Турция в областта на граничния контрол. Ангелов заяви, че планът за координация, сега в сила, но продължаващ да се развива, включва засилен надзор и комуникация между граничните охранителни сили от двете страни на границата и предвижда съвместни гранични патрули. Както Ангелов каза, "Турция е надеждна страна"³⁹.

Задължението за забрана на връщането се отнася не само за директно връщане в ръцете на гонители и мъчители, но и по отношение на непряко връщане. Т.е. държавите не могат да се освобождават от отговорност чрез изпращане на бежанец в държава, която не го преследва, но която от своя страна го изпраща на трета държава, която го преследва.⁴⁰

Международното право относно бежанците позволява връщането на лице, търсещо убежище в трета страна, но само ако тази страна "се съгласи да го допусне до своята територия, като лице, търсещо убежище, и да разгледа искането му", и е в състояние и желае да осигури на лицето, търсещо убежище, ефективна защита⁴¹. Турция не отговаря на този стандарт по няколко причини.

³⁹ Интервю на Хюман Райтс Уотч с Пламен Ангелов, Заместник-министър, Министерство на вътрешните работи, София, България, 6 декември 2013 г.

⁴⁰ Според Съдебния комитет на Камарата на лордовете (сега Върховния съд) на Обединеното кралство: "Член 33 [клаузата за забрана на връщането на Конвенцията за бежанците] може да се наруши косвено, както и директно. Така за една страна, ако върне даден бежанец в държава, от която той след това ще бъде върнат от правителството на тази държава на територия, където ще бъдат застрашени животът или свободата му, това ще представлява толкова нарушение на член 33, колкото ако първата страна го беше върнала самата тя директно там". *R v Secretary of State for the Home Department*, ex parte Adan and Aitsegue [2000] UKHL 67, per Lord Hobhouse, cited in James C. Hathaway, *The Rights of Refugees under International Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), p. 326.

⁴¹ UNHCR, "The 'Safe Third Country' Policy in the Light of International Obligations of Countries vis-à-vis Refugees and Asylum Seekers," London, July 1993, para. 4.2.14, cited by Valeria Ilareva, *Undocumented Immigrants and Their Access to Fundamental Human Rights*, (Saarbrücken, Germany: Scholar's Press, 2013) p. 92.

Първо, Турция е единствената страна, която запазва първоначалното географското ограничение на Конвенцията за бежанците от 1951 г. до бежанци от Европа⁴². Следователно, съгласно турските закони, не е възможно за един бежанец от Сирия, Афганистан или всяка друга неевропейска страна да бъде признат за бежанец и да му се предостави убежище. В най-добрия случай турското законодателство разглежда неевропейските бежанци като търсещите убежище, на които никога не може да бъде предоставено убежище на турска територия. Ето защо Турция не може да се счита за надеждна трета страна, в съответствие с правото на ЕС, което постановява, че дадена трета страна може да се счита за надеждна, само ако "тя е ратифицирала и спазва разпоредбите на Женевската конвенция без никакви географски ограничения"⁴³.

Второ, българският Закон за убежището и бежанците определя надеждна трета страна като такава, в която заявителят "е пребивавал" и в която той има "възможност да поиска статут на бежанец и при предоставянето му той да получи закрила като бежанец"⁴⁴. Тъй като повечето от лицата, търсещи убежище, които интервюирахме в България, не са пребивавали в Турция и турското законодателство изключва възможността за неевропейците, търсещи убежище, да могат да поискат статут на бежанци, Турция не може да се счита за надеждна трета страна по смисъла на българското законодателство.

Трето, България няма подписано двустранно споразумение за реадмисия с Турция за надлежно връщане на граждани на трети страни и Турция не се е съгласявала официално да приема граждани на трети страни от България с гаранция, че техните молби за убежище ще бъдат разгледани в съответствие със същите стандарти, които се прилагат в България⁴⁵.

⁴² Конвенцията за бежанците от 1951 г. първоначално е замислена като временно споразумение за разрешаване на ситуацията на бежанците, разселени в Европа в резултат на Втората световна война, но с протокола от 1967 г. нейните географски и времеви ограничения са отменени.

⁴³ Директива 2013/32/EU на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила, преработена (Директива за процедурите, преработена), чл. 39.2 (а) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0096:0116:EN:PDF> (посетен на 24 януари 2014 г.).

⁴⁴ Закон за убежището и бежанците, Допълнителни разпоредби 9.

⁴⁵ Въпреки че Европейският съюз и Турция подписаха споразумение за реадмисия на 16 декември 2013 г., прилагането му по отношение на обратното приемане на граждани на трети страни се забавя в продължение на три години след влизането в сила на цялото споразумение.

Правото на убежище в ЕС и българското законодателство

България е обвързана с правото на ЕС и собствената си Конституция относно зачитане правото на убежище⁴⁶. "Правото на убежище" е залегнало в член 18 от Хартата на основните права на Европейския съюз, изменен с Договора от Лисабон от 2007 г. С влизането в сила на Договора от Лисабон през декември 2009 г., Хартата стана правно обвързваща за страните-членки на ЕС, когато те прилагат правото на ЕС, и правото на убежище стана изпълнимо право по силата на правния ред на ЕС⁴⁷. Член 27 (2) от българската Конституция обвързва българското правителство да предоставя убежище, казвайки: "Република България дава убежище на чужденци, преследвани заради техните убеждения или дейност в защита на международно признати права и свободи"⁴⁸.

Това означава, че в допълнение към задължението си за зачитане на принципа за забрана на връщането, България също е задължена да разглежда молбите за предоставяне на убежище и не може да бяга от тази отговорност чрез отправяне на търсещите убежище в Турция, която по подобен начин не се е обвързала да зачита правото да се търси и получава убежище.

Изправена ли е България пред масов приток?

„Планът за овладяване на кризисната ситуация, възникнала вследствие на засиления миграционен натиск по българската граница“, приет от Министерски съвет на България, съдържа презумпцията, че е налице миграционна криза на българската граница. Малко са перспективите на дневен ред относно миграционната криза в България.

⁴⁶ "Правото да се търси и получава в други страни убежище от преследване" е гарантирано в необвързващата Всеобща декларация за правата на човека. "Един поглед към *travaux préparatoires* (подготвителните работи) [на Хартата на ЕС], показва, че съставителите са разгледали и отхвърлили формулировка за ограничаване обхвата на разпоредбата за „правото да се търси убежище“ и са избрали по-всеобхватния език на " правото на убежище ". Само пет от членовете на Конвенцията са гласували да се отхвърли правото на убежище в полза на правото да се търси убежище. Maria-Teresa Gil-Bazo, "The Charter of Fundamental Rights of the European Union and the Right to be Granted Asylum in the Union's Law," *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 27, No. 3, (2008), p. 46. http://www.creatingaroadhome.com/new/wp-content/uploads/the_charter_of_fundamental_rights_of_the_european_union_and_the_right_to_be_granted_asylum_in_the_unions_law.pdf (посетен на 8 януари 2014 г.).

⁴⁷ Виж като цяло Gil-Bazo, "The Charter of Fundamental Rights," *Refugee Survey Quarterly*.

⁴⁸ Конституция на Република България, обн. ДВ, бр.56 / 13 юли 1991 г., изм. ДВ 85/26 септември 2003 г., ДВ 18/25 февруари 2005 г., ДВ 27/31 март 2006 г., бр.78 / 26 септември 2006г. - Решение No.7/2006 Конституционния съд, Решение ДВ 12/6 февруари 2007 г.. <http://www.parliament.bg/en/const> (посетен на 8 януари 2014 г.).

През първите пет седмици на 2014 г. – във време, когато 99 човека, търсещи убежище, са успели да преминат от Турция в България, повече от 20 000 сирийски бежанци са влезли в Турция, страната, към която България връща обратно търсещите убежище. Броят на сирийците, търсещи убежище, влезли в Турция през първите пет седмици на 2014 г., е два пъти повече от броя на всички лица, търсещи убежище и влезли в България през цялата 2013 г.⁴⁹ Към края на 2013 г., Турция е регистрирала повече от 580 000 сирийски бежанци и още 44 800 търсещи убежище несирийци⁵⁰. ВКБООН регистрира повече от 860 000 сирийски бежанци в Ливан през 2013 г.; това би било еквивалентно на 1 482 000 бежанци, изведнъж пристигнали в България⁵¹. Към 19 март 2014 г. България е приела 6832 регистрирани лица, търсещи убежище⁵².

България, разбира се, е изправена пред хуманитарно предизвикателство и нейната способност да отговори на това предизвикателство е ограничена. Но Европейският съюз помага за засилване на нейния капацитет и хуманитарната ситуация в страната се е подобрила за бежанците и лицата, търсещи убежище, които вече са влезли на нейна територия⁵³. Дори и с ограничен капацитет, обаче, България трябва да отговори на основни, минимални задължения за спазване правата на бежанците, лицата, търсещи убежище, и мигрантите. Както този доклад свидетелства, тя не е успяла да направи това.

⁴⁹ UNHCR, "Turkey experiences major refugee influx," Briefing Notes, February 11, 2014 <http://www.unhcr.org/52fa05686.html> (посетен на 19 март 2014 г.).

⁵⁰ UNHCR, "Monthly Summary on Syrian Refugees in Turkey," January 31, 2014. <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/January2014-Summary-2.pdf> (посетен на 19 март 2014 г.) и UNHCR, "Asylum Trends 2013: Levels and Trends in Industrialized Countries," March 20, 2014 <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Asylum%20Trends%202013.pdf> (посетен на 22 март 2014 г.).

⁵¹ Въз основа на числото от 4 228 000 население на Ливан (оценка на ООН за 2012 г.) и 7 284 000 за България (преброяване от 2011 г.) <http://www.nationsonline.org/oneworld/population-by-country.htm> (посетен на 22 март 2014 г.).

⁵² UNHCR, "Refugee Situation Bulgaria, External Update," March 21, 2014.

⁵³ България получи 5,6 милиона евро от Европейската комисия, 2,4 милиона евро от Европейския бежански фонд, 1 милион евро от Чешката република, 50 000 евро от Словакия, и нефинансова помощ от Унгария, Австрия и Дания, в допълнение към 3,6 милиона долара от ВКБООН за храна.

III. Злоупотреби и условия при задържане в граничните полицейски участъци

Полицейският участък в Елхово

Преди да започне системното незабавно връщане на мигрантите в Турция, обичайната практика до 6 ноември 2013 г. е българските гранични полицаи да отвеждат задържаните мигранти, включително и семействата с деца, в полицейски участък близо до границата, под ръководството на Главна дирекция „Гранична полиция” (ГДГП). Почти всички мигранти, интервюирани от Хюман Райтс Уотч в България, споделят, че граничните полицаи, които са ги задържали, първо ги отвели в ПУ Елхово, на около 28 км от КПП Лесово, на границата с Турция.

24-годишен палестинец от Сирия, който е бил оставен два дни на границата преди да бъде върнат в Турция на 27 септември 2013 г., описа случилото се след това, когато неговата група прекосила отново българската граница недалеч от мястото, където били изгонени от страната. Той разказа, че групата от 18 души стигнала до българско село, където жителите се обадили в полицията. Полицаи в черни униформи с думата POLICE, изписана върху гърдите им, дошли и ги върнали обратно в Елхово:

Взеха ни отпечатьци и подписахме някакви документи. Жените бяха задържани в сградата, но накараха мъжете да спим навън. Беше много студено. Наоколо имаше ограда. Спахме на земята, директно върху пръстта. Нямахме одеяла. Казахме на полицаите, че един от мъжете е болен. Те ни казаха да го накараме да потича, за да се сгрее. Дадоха ни пакет храна за един ден, в който имаше бисквити, хляб и кисело мляко. Аз бях там три дни.⁵⁴

По времето на посещението на Хюман Райтс Уотч, 10 декември 2013 г., съоръжението беше напълно празно (вижте българския „План за овладяване на кризата”).

⁵⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч В21 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

Началникът на участъка първо ни заведе да видим блок с модерни и чисти килии, всяка от които имаше две или три легла и собствена тоалетна. На същия етаж бяха и стаите за отпечатьци, снимки и интервюта с новопристигналите. Там бе и един офис, където гостуващи надзиратели от Фронтекс и техните преводачи провеждаха интервюта за определяне на националността. Началникът ни информира, че никой не бива задържан повече от 24 часа в участъка.

Попитаме къде се подслоняват мигрантите, когато броят им надвиши мястото в килиите. Полицейският началник ни заведе в закрито баскетболно игрище, където станаме свидетели на останките от онова, което само няколко дни или седмици преди това е било изпълнено с мигранти.⁵⁵ Физкултурният салон беше разделен на пет големи килии, едната за жените и децата, както ни казаха, а другите четири за мъжете, разделени на няколко категории по националност. „Сирийци“ (включително иракчани и палестинци), „афганистанци“ (плюс иранци и други южноазиатци), „алжирци“ (т.е. северноафриканци) и „африканци“. Всичко, което е останало от тях, са мърляви скъсани одеяла, тънки мръсни матраци и дървените, изрисувани с графити дъски, върху които са спали.⁵⁶

Много хора от различни държави описаха на Хюман Райтс Уотч своя престой на баскетболното игрище. 31-годишен афганистанец, който е бил задържан там със сестра си и двете ѝ деца, описа 9-дневния си престой там през октомври 2013 г.:

Дадоха ни храна веднъж, на първия ден. Всеки ден ги питахме за храна. Не ни дадоха нищо, дори за децата. Бяхме ужасно гладни цели три дни. На четвъртия ден ни пуснаха да отидем до пазара, за да си купим нещо със свои пари и да го донесем в лагера. Имахме право да ходим до пазара веднъж на три дни. Не знаехме колко дълго щяхме да останем. Някои хора бяха там от 15 дни. Не можехме да спим. Не ни дадоха одеяла. Аз също нямах одеяло. Беше много студено, а спях на пода. Можех да дремна най-много за един час, после ставах, след което се

⁵⁵ Физкултурният салон подслонявал около 500 души към посещението на Амнести Интернешънъл в началото на ноември 2013 г. От Амнести докладват, че хората са задържани там в продължение на до 10 дни. Виж Амнести Интернешънъл, „Бежанците в България в плен на нечовешки условия“, EUR 15/002/2013, декември 2013, стр. 4. <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR15/002/2013/en/722a9655-1caa-4c95-b387-e238f1bd56ec/eur150022013en.pdf> (посетен на 31.12.2013).

⁵⁶ Позволено им е да си купуват храна, но властите не са им предоставили нищо за ядене след първия ден.

опитвах да заспя отново. След три нощи получих одеяло. Но тогава [някой] ни открадна храната и взе одеялото ми. Беше много мръсно. Имаше насекоми. Полицията ни блъскаше без да ни удрят, понеже ни гледаха камери. Но веднъж видях как водят двама младежи в една стая без камери, където ги биха.⁵⁷

17-годишен афганистанец, който каза, че е сам, разказа какво се е случило след като български граничар го заловил на 11 ноември 2013 г.:

Отведоха ни в първия лагер. Бяхме там почти девет дни, а без храна - осем. Трябваше сами да си купим храна. Делях леглото и одеялото с трима други. Понякога спях на пода. Нямахме душеве, само един кран и мръсна тоалетна на етажа, за която трябваше да искаме разрешение, за да ползваме. Не казах нито дума [на пазачите], но ги видях да ползват електрошокови пистолети върху тези, които говореха, за да ги накарат да млъкнат.⁵⁸

За много от мигрантите, с които разговаряхме, кошмарът в Елхово започва още по пътя за участъка. 26-годишен алжирец разказа за отношението в ПУ Елхово, след като е задържан на автобусна гара в България на 21 октомври 2013 г.:

Един от цивилните полицаи ни заведе в лагера на около 10 минути от гарата. Името звучеше като „Окс-бо“ [Елхово]. Там прекарах 12 дни в ада. Биха ме. Трябваше да си купувам храна със собствени пари. На първия ден ме биха. Питаха ме как съм стигнал до гарата. Използваха електрошок. Задаваха ми въпроси, питаха ме как съм стигнал до гарата сам. Стоях прав по време на разпита. Един от тях ме разпитваше, а другият ме удряше с юмрук или с електрошоковата палка. С електрошоковата палка ми пуснаха ток три пъти – в ръката, отстрани в тялото и в крака.⁵⁹

⁵⁷ Интервю на Хюман Райтс Уотч В26 (име не споменаваме), Ковачевци, България, 7 декември 2013 г.

⁵⁸ Интервю на Хюман Райтс Уотч В33 (име не споменаваме), Любимец, България, 8 декември 2013 г.

⁵⁹ Интервю на Хюман Райтс Уотч В38 (име не споменаваме), Любимец, България, 8 декември 2013 г.

29-годишен мъж без поданство от северна Африка си спомня, че в Елхово „използват електрошоков пистолет, за да те накарат да се движиш. Уцелиха ме в крака с”.⁶⁰ 20-годишен неженен мароканец, който твърди, че е бил заловен докато пресичал границата на 9 септември 2013 г., каза, че побоят започнал, когато бил първоначално задържан, и продължил в Елхово:

Полицаяте на границата ме биха с палки. Петима граничари ни биха всичките. В нашата група имаше иракчани и сирийци. Счупиха ръката на един човек. Заведоха ни в първия лагер, Елхово. Беше много пренаселено. Прекарахме шест дни там, но ни дадоха храна само на първия ден. Полицаяте ни обиждаха. Казваха лоши неща. Ако някой им поискаше вода, го биеха. Видях ги да бият човек, болен от астма. Беше болен и искаше да отиде на лекар. Не го пратиха в болница. Нищо.⁶¹

33-годишен сириец, който влязъл в България в началото на ноември 2013 г., каза, че българските гранични полицаи на баскетболното игрище в центъра за задържане в Елхово са го измъчвали с електрошок. Малтретирането започнало в ПУ Елхово, след като гостуващ охранител на Фронтекс от Германия го предал на българската гранична полиция:

Мъжът, който ме хвана беше германец в униформа на pazач със значка на ЕС. Беше много любезен. Обади се на българската гранична полиция да дойдат да ни приберат. Разбрах на немски, че pazачът, който ни хвана, каза на българина да ни дадат храна и вода. Не ни дадоха нищо. Отведоха ни в полицейския участък и ни задържаха там 48 часа, и не ни дадоха никаква храна. Дори не ни разрешиха сами да си купим нещо за ядене. Ядох това, което носех със себе си...

Казах на полицията [на баскетболното игрище], че искам да ползвам тоалетната. Pazачът ми отказа. След това излязох навън, за да уринирам, но pazачът ме видя и използва електрошоковия си пистолет върху мен. Простреля ме два пъти. Първо докато уринирах, а после, за да ме накара да вървя по-бързо. Изстрелите от електрошоковия пистолет ме уцелиха

⁶⁰ Интервю на Хюман Райтс Уотч В31 (име не споменаваме), Любимец, България, 8 декември 2013 г.

⁶¹ Интервю на Хюман Райтс Уотч В34 (име не споменаваме), Любимец, България, 8 декември 2013 г.

отстрани на крака и в гърба. Ударът беше силен. Все още усещам болката от електрошока в гърба. Другите пазачи бяха на около 10 метра от нас, когато това се случи. Те просто гледаха и се смееха.

Като цяло отношението тук [в Харманли] е много лошо. Не ти дават да дишаш сам... Разбира се, по-добре е от моята страна. Бягам от война. Но в момента бих предпочел да умра, отколкото да живея в такива условия.⁶²

Целите семейства не са в по-добро положение в ПУ Елхово. 17-годишно момиче от Пакистан, влязло в България със семейство си в средата на октомври 2013 г., описва отношението към тях по време на 10-дневния им престой в Елхово:

Не получихме никаква храна. Беше ужасно, разделиха ни. Баща ми и брат ми останаха в една от килиите, а аз, майка ми и сестра ми в друга. Полицаяте използваха електрически палки, за да бият хората. Биха и баща ми. Двама полицаи го биха, защото се оплака от липсата на лекарства, от лошите условия и за това, че поиска да му дадат някаква информация. Удариха го няколко пъти с палката по рамото. Баща ми е диабетик, а те му дадоха само едно хапче. Той е болен и има нужда от лекарства.⁶³

⁶² Интервю на Хюман Райтс Уотч В67 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

⁶³ Интервю на Хюман Райтс Уотч L42 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

Останките от седмици задържане на вече празното баскетболно игрище на РДГП Елхово. ©2014 Хюман Райтс Уотч

35-годишна майка на три деца от Афганистан, която прекарала със семейството си осем дни в „клетките“ на лагера казва, че освен липсата на храна и лошите условия, полицаите били груби и често прибегвали до насилие:

Един полицай ме ритна два пъти в корема. Защо го правят? Извикаха номера ми и търсех обувките си, затова се забавих с отговора. Както стоях наведена, полицаят дойде и ме ритна в корема. Освен това три или четири пъти видях как удрят хора с електрическите палки, когато някой поискаше да отиде до тоалетната.⁶⁴

⁶⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч L43 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

Разкъсан матрак върху шперплатовите легла на баскетболното игрище на ЦЗ Елхово. ©2014 Хюман Райтс Уотч

Не всички, интервюирани от Хюман Райтс Уотч, признаха, че полицията в Елхово ги е била, но всеки от тях, който е бил задържан там, споделя, че им е била дадена храна най-много за един ден, без значение колко време са прекарвали там, и че са били изложени на студ, в някои случаи насила карани да стоят навън на земята до късно през нощта, преди да им бъде разрешено да влязат в сградата.

Хюман Райтс Уотч попита Вътрешното министерство колко чужденци са били задържани в Елхово за повече от 24 часа и каква е средната продължителност на престоя на задържаните през 2013 г. От министерството отговори, че „никой не бива задържан в граничните участъци за повече от 24 часа” и заяви, че след изтичането им, хората биват преместени в центрове за прием и регистрация (ЦПР) под управлението на ДАБ или в специалните домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) на МВР, “в зависимост от това дали са кандидатствали за бежански или

хуманитарен статут”⁶⁵. Добавиха също хипотетичното: „Ако по изключение лицата не могат да бъдат настанени в домовете на ДАБ, биха могли да отседнат в хотел”.

Хюман Райтс Уотч поиска от Министерството да предостави и информация относно количеството и вида храна, осигурена от държавните власти на ден и на човек в ПУ Елхово, както и дали това количеството отговаря на държавните изисквания за взетите под държавна опека. От МВР отговориха: „Всички лица, незаконно преминали границата, получават топла храна от българските власти на стойност 3.50 лв. (около 1.77 евро или 2.35 долара) за възрастните и 5.23 лв. (около 2.65 евро или 3.50 долара) за децата” на ден.⁶⁶

Разпределителният център в Елхово

След първоначалния престой в ПУ Елхово – предполагаемите 24 часа, мигрантите обикновено биват транспортирани на кратко разстояние до триетажна сграда, превърната в център за задържане, известен като Разпределителен център - Елхово. На всеки етаж има редица големи килии, всяка от които по времето на посещението на Хюман Райтс Уотч приютяваше по 25 души. Коридорът е преграден с решетки и разделен от помещение на охраната. Целта на центъра е временно да приюти мигрантите, там да ги разпитат, за да се установи самоличността им, след което да ги прехвърлят или към някой от центровете за задържане, или към някой ЦПР.

Изследователите на Хюман Райтс Уотч посетиха центъра на 10 декември 2013 г. Пазачите взеха имената на всеки един от задържаните, с които разговаряхме. Интервютата се проведоха в ъглите на един от офисите на служителите. Въпреки че интервютата бяха насаме и не бяха чути от пазачите или служителите, те можеха да видят кои от задържаните са интервюирани. По-късно през деня, Хюман Райтс Уотч имаше възможност да влезе в спалните помещения на задържаните, да се разходи по коридора и да погледне в стаите, които бяха пренаселени и мръсни.

Хюман Райтс Уотч отбеляза силно присъствие на пазачи в черни униформи в Елхово, всички от които бяха въоръжени с палки. Администраторът на центъра, жена в цивилни

⁶⁵ МВР, „България отговаря на въпросите за имиграцията и политическите убежища на Организацията за защита на човешките права,” (на файл при Хюман Райтс Уотч)

⁶⁶ Виж горното.

дрехи, ни каза, че съоръжението има капацитет за 240 души, но в деня на нашата визита той бе надхвърлен до 300 души. Тя сподели, че Харманли и другите лагери също са пълни, така че нямат възможност да разпределят бързо мигрантите като преди. Допълни, че обикновено задържат хората за максимум няколко дни, но че към момента някои от тях са там от 18 дни.⁶⁷ Обясни ни, че приоритет за настаняване се дава на сирийските семейства, а мъжете, особено ако не са сирийци или афганистанци, чакат по-дълго. Повечето хора там са сирийци или афганистанци. Освен това не разполагат с отделни съоръжения за деца без придружител, както и че „условията не са идеални”.

Най-честите оплаквания на задържаните в Елхово (включително на бивши такива) са относно храната (Хюман Райтс Уотч видя воднистата овесена каша, която сервираха по време на посещението ни); мръсните тоалетни (около 30-40 души ползват една тоалетна), до които няма достъп през нощта, понеже вратите на стаите са затворени, а тоалетните са в дъното на коридора; лошата вентилация; както и напрежението и конфликтите сред задържаните.

⁶⁷ Интервюирахме трима задържани в Елхово, които споделиха, че са били там в продължение на 24 дни. Интервю на Хюман Райтс Уотчс L30, L32, and L36 (имена не се споменават), РЦ Елхово, България, 10 декември 2013 г.

IV. Злоупотреби и условия в центровете за задържане на мигранти

От Разпределителния център в Елхово и от други полицейски участъци и места за разпределение, мигрантите, включително деца и семействата им, се изпращат или в някой център за прием и регистрация под егидата на Държавната агенция за бежанците, или в един от двата центъра за задържане, управлявани от Министерството на вътрешните работи: Бусманци, в покрайнините на София, или Любимец, на около 30 км от турската граница. Министерството на вътрешните работи нарича тези два центъра Специални домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ).

Задържаните в двете съоръжения слабо разбираха защо ги задържат при такива условия, наподобяващи затвор, колко дълго ще останат задържани както и процеса на тяхното освобождаване. За тези, които са подали молби за убежище, един общ начин да бъдат освободени от задържане е да платят на български посредници, представящи се за "адвокати", за да се установят на адрес извън съоръжението (виж глава VII, Търсеци убежище лица, живеещи извън центровете).⁶⁸ Много от тези адреси се оказват фиктивни. В същото време на тези, които търсят освобождаване, се поставя изискването да подпишат отказ от право на публични социални услуги, включително месечната издръжка от 65 лв. и настаняване в отворен център. В резултат на това много търсеци убежище лица стават бездомници и бедстващи след освобождаването си от задържане.

СДВНЧ Бусманци

Разположен в покрайнините на София, СДВНЧ Бусманци се използва предимно за задържане на мигранти, очакващи депортиране. С капацитет за 400 задържани, в съоръжението имаше настанени 486 задържани в първия ден на посещението на Хюман Райтс Уотч. Началникът каза, че то е било пренаселено през последните шест месеца. Според Министерството на вътрешните работи 380 малолетни и непълнолетни са пребивавали там през 2013 г.⁶⁹ Хюман Райтс Уоч успя да обиколи помещенията за живеене и установи пренаселеността на стаите с около 30 души във всяка. Има малко

⁶⁸ Средната тарифа варира от 100 до 150 евро.

⁶⁹ Министерство на вътрешните работи, "Българските отговори".

пространство, където да може да се седне в стаите, но има една отделна малка стая с телевизор и място за отдих, която задържаните използваха по време на посещенията. Постелките изглеждаха износени и мръсни. В едно от спалните помещения липсваше стъкло на един от прозорците и мъжете там използваха парче чаршаф, за да се предпазят от студения вятър.

Специален дом за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) в Бусманци ©2014 Хюман Райтс Уотч

Най-честите оплаквания, които чухме, бяха свързани с лошото качество на храната и със страха или раздразнението от други задържани в съоръжението.

Друго често оплакване на задържаните в СДВНЧ Бусманци е, че те не знаят защо и колко дълго ще бъдат държани, и какви стъпки трябва да предприемат, за да улеснят освобождаването си. Един 27-годишен сириец каза на Хюман Райтс Уотч, че не се чувства в безопасност в стаята, в която беше държан с още 35 мъже. Каза, че някои от задържаните говорят на висок глас и вдигат шум и той не може да спи, и са му

откраднали дрехи и други вещи. Но добави, че липсата на комуникация, липсата на информация и несигурността са неговите най-големи проблеми:

Аз съобщавам, когато мои неща са откраднати, и пазачът ми казва: "Това не е мой проблем". Избягах от затвора в Сирия, за да дойда в друг затвор тук. Казват ми, че това не е затвор, а затворен лагер. Единствената разлика е, че в затвора имаш един ден в съда. Тук съм затворник без присъда. Искam да изляза, за да получа медицинска помощ, но никой не ни отговаря или казва нещо. Искam да бъда освободен, но никой няма да ми помогне. Ако хората в Сирия знаеха за условията тук, нямаше да дойдат.⁷⁰

Един задържан, с когото говорихме в СДВНЧ Бусманци, сириец, описа „лошите условия“:

Има твърде много хора в една стая и твърде много хлебарки. Това е едно много мръсно място и ако дойдат нови хора, ще трябва да спят на пода. Нямам достъп до моите лекарства без да подкупя пазача. Когато пазачите се ядосат, притискат хората до стената и им крещят.⁷¹

Бивш задържан в СДВНЧ Бусманци, 32-годишен аптекар от Сирия, сега живеещ в един от центровете за прием, разказа на Хюман Райтс Уотч за тримесечния си престой в Бусманци:

В Бусманци беше много мръсно, несигурно. [Някой] ми открадна мръсното спално бельо и завивки. След две седмици получих чаршаф. Храната не беше добра, беше твърде малко. България е бедна страна, но пазачите не организират нищо. Позволяват [други задържани] да ни избутват от опашката и да ни вземат храната. Алжирците и африканците се биеха. Здравният кабинет беше много елементарен. Искah да си измеря кръвното налягане, но мониторът не работеше. Лекарствата не бяха достатъчни.

⁷⁰ Интервю на Хюман Райтс Уотч В77 (име не споменаваме), Бусманци, България, 13 декември 2013 г.

⁷¹ Интервю на Хюман Райтс Уотч L4 (име и подробности не споменаваме). Бусманци, България, 4 декември 2013 г.

Аз продължавах да питам за интервю за статут на бежанец. Пазачът ми каза не. Ходих при него три пъти за един час. Той ме блъскаше. Казах му да не ме блъска. Тогава той започна да ме бие. Първо ме удари с ръка, а след това ме ритна.⁷²

Насилие и затваряне в карцер

Управата в СДВНЧ Бусманци понякога използва карцера за дисциплиниране на задържаните. Един задържан, 40-годишен алжирец, каза, че е изкарал 15 дни в тамошния карцер:

Първия ден ме биха наистина много. Бях почти мъртъв от това. Удряха ме по гърдите, страните, главата ми. Удряха ме с юмруци и ме ритяха. Килията имаше един прозорец. Някои дни не ми позволяваха въобще да напускам килията. През 15-те дни, през които бях там, ми позволиха да изляза може би два или три пъти за около половин час всеки път.⁷³

Друг алжирец описа крайно оскърбително отношение докато е бил държан в изолация за 8 дни в Бусманци:

Полицаят ме заведе в карцера. Той заключи вратата, покри камерата и започна да ме удря по гърба с електрическата си палка. Навън двама офицери биеха моя приятел. Полицаят ме удари много силно няколко пъти. Загубих съзнание. Това се случи [дата не споменаваме]. Полицаят беше полудял. Докато бях в карцера полицаите ми вземаха полагащата ми се храна. Офицерът ми вземаше хляба и ябълките от чинията. Хвърли ми мръсно одеяло. Имам краста на крака, много е зле и затова имам нужда от медицинска помощ. След побоя исках да отида на лекар, но когато попитах за това полия, той просто ми каза, че съм магаре и ме блъсна по рамото. [Хюман Райтс Уотч видя и засне отворената и инфектирана рана на човека.]⁷⁴

⁷² Интервю на Хюман Райтс Уотч В12 (име и подробности не споменаваме).

⁷³ Интервю на Хюман Райтс Уотч В75 (име и подробности не споменаваме).

⁷⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч L51 (име не споменаваме), Бусманци, България, 13 декември 2013 г.

СДВНЧ Любимец

В специалният дом за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) в Любимец, намиращ се близо до град Свиленград на границата с Турция, в деня на нашето посещение се помещаваха 460 задържани лица, въпреки че СДВНЧ има капацитет от 300 легла. Началникът на дома ни каза, че домът е бил запълнен над капацитета си средно с около 50 човека през последните шест месеца. И добави, че задържаните са престоявали средно по 60-65 дни, но че 10 от задържаните в момента са там вече 90 дни. Спомена, че повечето от задържаните са от Северна Африка и че в деня на нашето посещение не е имало сирийци в съоръжението. И каза, че всички задържани са прекосили границата с Турция. Също така каза, че няма депортиране директно от Любимец, а само от СДВНЧ Бусманци. Освен това каза, че в съоръжението се помещават само мъже и че там има и непридружени момчета, които не са отделени от възрастните⁷⁵. Според Министерството на вътрешните работи през 2013 г. в Любимец са били задържани 912 малолетни и непълнолетни⁷⁶.

Имаше сериозно напрежение в СДВНЧ Любимец в деня на посещението на Хюман Райтс Уотч. Малко повече от седмица преди това, през нощта в събота, 30 Ноември 2013 г., е имало жестоки сблъсъци между пазачи и задържани в Любимец. Поради напрегнатата обстановка във връзка със сигурността, ние нямахме свободен достъп до съоръжението. Позволено ни беше да седнем за малко в помещението на охраната и да погледаме видео мониторите от охранителните камери, разположени в спалните помещения и на други места, което ни позволи да наблюдаваме задържаните да кръжат насам-натам в стаи с походни и двуетажни легла. Не сме видяли или интервюирали никакви сериозно пострадали хора, но задържаните, с които говорихме, ни казаха, че е имало сериозни наранявания и жертвите са все още задържани в съоръжението. Някои от тези, с които говорихме, имаха синини около очите и порязвания и натъртвания, които изглеждаха около седмица стари.

Основните оплаквания, които Хюман Райтс Уотч чу от задържани или бивши задържани за СДВНЧ Любимец, включват бруталност и обидно отношение, неуважително поведение от страна на охраната, пренаселеност, шумно поведение, кражби и бой между други задържани, забрана да се ходи до тоалетна след 22:00 ч., недостатъчен

⁷⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч с началника на СДВНЧ, Любимец, България, 8 декември 2013 г.

⁷⁶ Министерство на вътрешните работи, "Българските отговори".

брой душеве и липса на паста за зъби или сапун за лична хигиена или за пране на дрехите, липса на комуникация с външния свят и ситуация на неведение за състоянието на техните случаи и кога те ще бъдат освободени.

Според интервюираните задържани, инцидентът на 30 ноември започнал, когато един пазач дразнел и унижавал един от задържаните. Пазачът се подигравал на задържания, като държал подноса с храната му малко извън обсега на ръцете му. След това пазачът хвърлил подноса на пода. Алжирците обявили гладна стачка. Полицейската охрана след това влязла в блока, за да отстрани човека, когото смятали за тартор, но други задържани оказали съпротива на опита да го изведат. Охраната после се върнала с повече сили и, според задържаните, започнала да ги бие, така причинявайки сериозни наранявания, включително счупени кости и бъбречна недостатъчност.

Един задържан разказа на Хюман Райтс Уотч:

Отношението тук е под нулата. Много расистко. Те плюят върху нас и ни третираят като животни. Него ден всичко започна, когато един пазач се опита да накара един мъж да влезе в ролята на куче, слагайки таблата с храна на пода. Първо бяха само местните пазачи [които ни биха], но после дойдоха повече от 50, извикани от селото, все още цивилно облечени. Биха ме с полицейска палка по гърба⁷⁷.

Друг задържан, контузен при инцидента, каза:

Всички бяхме бити с полицейски палки. Шокирани бяхме да видим толкова много бой. Бях ударен по плешката и гръдния кош. Много хора бяха контузени и много не бяха лекувани. Дойде началник в цивилни дрехи. Узна за проблема, но беше пиян. Той дойде така пиян. Можех да помириша алкохола, лъхащ от него. Той би приятеля ми в стомаха с полицейска палка. Мен не ме би. Отведе приятеля ми в една стая да го бие. Не заведоха приятеля ми в болница. Полицаяте счупиха ръката на друг мой приятел⁷⁸.

⁷⁷ Интервю на Хюман Райтс Уотч В41 (име и подробности не споменаваме), Любимец, България 8 декември 2013 г.

⁷⁸ Интервю на Хюман Райтс Уотч В34 (име и подробности не споменаваме), Любимец, България, 8 декември 2013 г.

Трети задържан, който каза, че не е бил въввлечен в събитията, ни разказа:

Не участвах, бях далеч от него. Но когато боят приключи, те продължиха да бият някои от нас на места, където нямаше камери. Отведоха ме на място без камера. Един пазач ме удари в гръдния кош, в сърцето ми и ме нарани. Удари ме с полицейска палка и ме ритна. Не можех да дишам. Видяха, че не мога да дишам и ме заведоха в малка клиника навън. Не беше болница. Нямаше рентгенов апарат. Казаха ми, че нямам проблем. Дадоха ми рецепта за лекаства, но аз не можех да си ги позволя⁷⁹.

Четвърти задържан ни разказа:

Решихме да не ядем, да обявим гладна стачка и те се нахвърлиха върху нас... Би трябвало да са прегледали на записите от камерите и да са видели кои носят отговорност, и да накажат тях вместо да бият всички. Не бях въввлечен в този проблем, но бях контузен в началото. Биха ме с палка, удариха ме в окото и главата, паднах на земята и те ме удряха докато бях на земята [имаше прорез на веждата и синина на окото]. Началникът каза да се приключи с това, строиха ни в две редици и биеха наред. Бях три дена на легло, но не ме заведоха в болница⁸⁰.

Инцидентът от 30 ноември не е бил изолиран. 40-годишен алжирец, прекарал през 2013 г. 50 дена в Любимец, си спомня:

Там ме биха. Опитах да избягам от Любимец и те ме хванаха. Вкараха ме в една стая и ме биха. Единият от тези, които ме биха, беше в цивилни дрехи, другите бяха в униформи. Удариха ме с юмрук в гръдния кош толкова силно, че паднах на земята⁸¹.

25-годишен афганистанец, прекарал в средата на 2013 г. два месеца в Любимец, каза, че страдал от остър зъбобол по време на престоя си там, но му е била отказана

⁷⁹ Интервю на Хюман Райтс Уотч В42 (име и подробности не споменаваме), Любимец, България, 8 декември 2013 г.

⁸⁰ Интервю на Хюман Райтс Уотч В39 (име и подробности не споменаваме), Любимец, България, 8 декември 2013 г.

⁸¹ Интервю на Хюман Райтс Уотч В75 (име и подробности не споменаваме).

медицинска/зъболекарска помощ. В опита си да обясни проблема си той попитал за преводач. Каза, че охраната го завела на място без камери за наблюдение:

Удариха ме много пъти с електрическа палка по гърба. Питам ги, “Защо ме биете?”, но беше ясно, че това е защото аз настоявах за преводач. После ме вкараха в изолатор за един ден и ме накараха да чистя навън до сградата.⁸²

Доколкото е известно на Хюман Райтс Уотч, правителството не е предприело никакви разследвания на твърденията за насилие в СДВНЧ Любимец.

⁸² Интервю на Хюман Райтс Уотч L39 (име не споменаваме), Пъстрогор, България, 11 декември 2013 г.

V. Условията в центровете за прием и регистрация

През декември 2013 г. общият капацитет на всички центрове за прием на хора, търсещи убежище, е приблизително 4060 места. При повече от 7144 търсещи убежище, регистрирани през 2013 г., центровете са били запълнени доста над капацитета си⁸³.

При посещението на Хюман Райтс Уотч в България през декември 2013 г., всяко от съоръженията, които документирахме, беше пълно над капацитета си и много от търсещите убежище живееха извън центровете за прием, без подкрепа от правителството. Докладът на ВКБООН за ситуацията от 10 декември 2013 г., който съвпадна с посещението на Хюман Райтс Уотч, отбелязва, че “условията за прием в центровете са неадекватни и не отговарят на стандартите на ЕС”. Агенцията на ООН за бежанците по-специално отбелязва, че в затворения център в Харманли “липсват подходящи легла, одеяла, готварски принадлежности, гориво, печки, хигиенни продукти и оборудване. Търсещите убежище в други центрове не са редовно хранени, получавайки от време на време недостатъчни хранителни дажби”⁸⁴.

Заедно с това, според ВКБООН условията са се подобрили значително през първите месеци на 2014 г. Към средата на февруари според ВКБООН, ДАБ е удвоила персонала си, ангажирайки 160 нови служители след декември 2013 г.⁸⁵ Към 21 март 2014 г., оценката на ВКБООН е, че условията за живот във всички центрове за прием са се подобрили, с изключение на Военна рампа и Враждебна, “където условията остават под стандартите”.⁸⁶

Центърът в Харманли

След като изследователите на Хюман Райтс Уотч посетиха лагера в Харманли през декември 2013 г., центърът е бил обновен и официално обявен като център за прием и

⁸³ Комуникация по електронна поща на ВКБООН с Хюман Райтс Уотч, 28 януари 2014 г. (Статистическа таблица на файл при Хюман Райтс Уотч.)

⁸⁴ UNHCR, “Refugee Situation Bulgaria, External Update,” 10 декември 2013 г.

⁸⁵ Комуникация по електронна поща на ВКБООН с Хюман Райтс Уотч, 19 февруари 2013 г.

⁸⁶ UNHCR, “Refugee Situation Bulgaria, External Update,” 21 март 2014 г.

регистрация, и на всички настанени в Харманли са били издадени зелени карти (за регистрирани лица, търсещи убежище) и им се е разрешило да влизат и излизат⁸⁷.

Обаче по време на посещението ни в Харманли там бяха настанени над 1400 лица, търсещи убежище, повечето от тях нерегистрирани, включително деца и техните семейства, в пренаселени и нехигиенични условия, и то представляваше едно затворено съоръжение, в което живущите са били приозволно задържани.

Хора, търсещи убежище, спят на пода в неотоплена сграда в Харманли. ©2014 Хюман Райтс Уотч

Много от живущите там бяха настанени в незавършени, неотоплени сгради без вода и канализация, включително в големи, полуготови сгради, които нямат изолация, без душеве, със зейнали, отворени прозорци без дограма, както и с недостатъчно легла, и затова повечето хора спяха на пода.

⁸⁷ Пак там.

Неотоплени сгради в Харманли, където 70-100 мъже спяха на счупени походни легла и матраци върху бетонния под. ©2014 Хюман Райтс Уотч

Хората си палеха огньове навън от сградите в опит да се сгреят и използваха преносими тоалетни поради липсата на водопровод в някои от сградите.

В Харманли ДАБ нямаше служители, ангажирани на пълно работно време, по време на посещението на Хюман Райтс Уотч и лагерът изглеждаше неорганизиран. Пълен автобус с хора, търсещи убежище, току-що беше пристигнал от Разпределителния център в Елхово, но служителите на ДАБ не знаеха предварително за тяхното пристигане, нито пък ДАБ пое някаква роля в организирането на тяхното настаняване. В момента на посещението на Хюман Райтс Уотч в цялото съоръжение имаше само осем души.

Тоалетна в една от сградите с настанени бежанци в Харманли. Тоалетните помещения нямаха врати, и монтирани прозорци. Температурите бяха под точката на замръзване. ©2014 Хюман Райтс Уотч

В седмиците преди нашето посещение условията в Харманли са били дори по-лоши. Говорихме с 36-годишен сириец за неговите преживявания от по-ранните му дни в Харманли, когато е живял в палатка, и после след преместването му в една недовършена сграда, и най-накрая във фургон. По това време живеещите в лагера не могат свободно да влизат и излизат от лагера:

Палатката беше много, много лоша. Беше влажна. Не можеш да се стоплиш. Водата влизаше под палатката. Не можеш да седнеш както седим сега. Бях в палатката пет дни. След това се преместих в първата сграда. Там беше много студено, но беше по-добре, отколкото в палатката. Да, сега съм в този фургон. Но това е затвор⁸⁸.

⁸⁸ Интервю на Хюман Райтс Уотч В74 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

20-годишен сириец , който живееше в една недовършена сграда, която беше побрала между 70 и 100 мъже, натъпкани там без лично пространство, без отопление, осветление, вода или канализация, в условията на ужасна мръсотията и леден студ, даде това свидетелство за неговия 10-дневен престой в Харманли:

Когато дойдох, първо бях в палатка. Можеше да се видят луната и звездите, защото палатката имаше много дупки. Преместихме се в тази сграда, защото в палатката беше много студено и влажно, но тук условията са много лоши. Няма никаква организация. Не се чувствам в безопасност тук. Вътре в сградата има проблеми. Има много бой, полицаите не правят нищо⁸⁹.

Както бе отбелязано, условията в Харманли са се подобрили значително след декември 2013 г. От 1 февруари 2014 г. българското Министерство на отбраната започва да осигурява топла храна⁹⁰. Към 6 март сградите бяха отоплени⁹¹. И най-важното, от един напълно затворен лагер, Харманли постепенно е станал по-отворен. Към 6 март живеещите вече имат позволение да излизат и влизат от 14:00 до 18:00 ч., а към 19 март ограниченията за движение в и извън центъра са премахнати⁹².

Следователно хората, живеещи в Харманли, вече не са задържани. В момента на нашето посещение обаче, условията, при които бяха затворени търсещите убежище, бяха равнозначни на произволно задържане. *Насоките за приложими критерии и стандарти относно задържането на лица, търсещи убежище (Насоки за задържане)* на ВКБООН дефинират задържането като “лишаване от свобода или задържане на затворено място, което лицето, търсещо убежище, няма разрешение да напуска по собствено желание, включително, но не и ограничено до, затвори или построени за целта места, затворени центрове или съоръжения за прием или задържане”⁹³.

⁸⁹ Интервю на Хюман Райтс Уотч В66 (име не споменаваме), Харманли, България, 12 декември 2013 г.

⁹⁰ Министерство на вътрешните работи, “Доклад за мерките за справяне с кризата”, стр. 8.

⁹¹ UNHCR, “Refugee Situation Bulgaria, External Update,” March 6, 2014.

⁹² UNHCR, “Refugee Situation Bulgaria, External Updates,” March 6 and March 21, 2014.

⁹³ UNHCR, *Guidelines on the Applicable Criteria and Standards relating to the Detention of Asylum-Seekers and Alternatives to Detention*, 2012, para. 5, на: <http://www.refworld.org/docid/503489533b8.html> (посетен на 8 февруари 2014 г.).

В българското законодателството, няма основание, за да се оправдае задържането на хора в центъра в Харманли през 2013 г., и следователно всяко задържане влиза в противоречие с международното и европейското право. Международният пакт за граждански и политически права, по който България е страна, посочва, че “никой не може да бъде лишаван от свобода, освен на основания и съгласно правила, установени от закона”⁹⁴. Европейската конвенция за правата на човека (член 5) внимателно ограничава изключенията от правото на свобода в съответствие с процедури, предвидени от закона.⁹⁵ Хартата на основните права на Европейския съюз, която е задължителна за България, когато тя прилага правилата на ЕС в областта на убежището и миграцията, издига като непоклатимо правото на свобода (чл. 6), като всяко ограничение на това право “трябва да бъде предвидено в закон” и при спазване принципа на необходимост и пропорционалност (чл. 52.1).⁹⁶

Задържането на деца в Харманли през 2013 г. е в разрез и със задълженията на България по Конвенцията за правата на детето (КПД), която налага чрез член 37 (б), че задържането на деца “следва да се използва само като крайна мярка и за възможно най-кратък период от време”.⁹⁷ ВКБООН държи на становището, че семейното задържане следва да бъде крайна мярка, когато алтернативите на задържането са изчерпани.⁹⁸

Насоките за задържане на ВКБООН постановяват, че “всяко едно задържане или лишаване от свобода следва да бъде в съответствие с и упълномощено от националното законодателство”⁹⁹. Задържанията в Харманли през 2013 г. не са били предвидени в националното законодателство.

⁹⁴ Международен пакт за граждански и политически права (МПГПП), приет на 16 декември 1966 г., GA Res. 2200A (XXI), 21 UN GAOR Supp. (№ 16) в 52, Doc ООН. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, влязъл в сила на 3 март 1976 г., ратифициран от България на 21 септември 1970 г., чл. 9.

⁹⁵ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Nov. 4, 1950, Europ.T.S. No. 5; 213 U.N.T.S. 221, art. 5.

⁹⁶ European Union, Charter of Fundamental Rights of the European Union, December 7, 2000, Official Journal of the European Communities, December 18, 2000 (OJ C 364/01) <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b70.html> (посетен на 26 януари 2014 г.).

⁹⁷ Convention on the Rights of the Child (CRC), adopted November 20, 1989, G.A. Res. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989), entered into force September 2, 1990, art. 37(b).

⁹⁸ ВКБООН, Насоки за задържането, ал. 53.

⁹⁹ Пак там, ал. 15.

Враждебна

Центърът за прием във Враждебна, близо до Аерогара София, е един от двата центъра, в които според ВКБООН през март 2014 г. условията продължават да са неадекватни¹⁰⁰. В деня на посещението на Хюман Райтс Уотч през декември 2013 г. отвореният център за прием във Враждебна помещаваше 398 човека, включително 163 деца. Капацитетът му е за 300 човека. Представлява преустроено училище, което никога не е било планирано и проектирано като жилищна сграда, но е превърнато в център за лица, търсещи убежище 70 дни преди посещението на Хюман Райтс Уотч. Хора от пет националности живееха в центъра по време на посещението ни. Най-голямата група, превишаваща останалите по численост с много, наброяваше 318 човека и беше сирийската. 27-годишен сириец коментира условията във Враждебна:

Мястото е лошо. Няма достатъчно военни походни легла. Хората спят на пода. Няма мебели. Има три тоалетни за 120 човека и само две от тях работят. Само от време на време имаме топла вода. Парите, които ни дават, не стигат за храна за цял месец¹⁰¹.

Хора, които бяха престояли известно време в центъра за прием във Враждебна, казаха, че условията са се подобрили, въпреки че все още не са добри. “В началото беше много, много зле тук. Спяхме на пода. Беше студено и мръсно, нямаше храна, нищо”, каза 23-годишен сириец. “Сега е доста по-добре. Нивото на чистота е все още нула. Няма перални и има само един бойлер за два етажа, така че трябва да чакаш два дена да ти дойде редът да си вземеш душ”¹⁰².

Както и при други отворени центрове, бежанци и такива, на които им е отказано убежище, живееха покрай Враждебна и се опитваха да намерят начини да се промъкнат вътре на сравнително сигурно и топло място за престой, дори за една-две нощи. Хюман Райтс Уотч се среща с регистриран сириец, търсещ убежище, чиято зелена карта е била отнета след като е бил заловен в опит да напусне нелегално страната, сега настанил се без разрешение в центъра, след като е станал бездомник:

¹⁰⁰ UNHCR, “Refugee Situation Bulgaria, External Updates,” March 6 and March 21, 2014.

¹⁰¹ Интервю на Хюман Райтс Уотч В18 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

¹⁰² Интервю на Хюман Райтс Уотч В19 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

Парите ми свършиха. Спях в парка. Дойдох в този лагер, но полицаите на главния вход ме изритаха и ми казаха да се махам. Казах им, че ще спя на входа. Опитах се да спя там. С късмет успях да вляза вътре. Тук поне съм на топло и имам легло¹⁰³.

Военна рампа

Другият център, където според ВКБООН условията през март 2014 г. са все така неадекватни, беше Военна рампа, намираща се в София¹⁰⁴. Хюман Райтс Уотч посети центъра през декември 2013 г. Така, както Враждебна и отвореният център във Военна рампа е бил преустроен от изоставено училище. Имаше вид на усойно, мръсно и мрачно място в деня на посещението ни, когато официално в центъра бяха настанени 840 човека, включително 295 деца, въпреки че директорът каза, че центърът е с капацитет от не повече от 400 човека. Той каза, че около 70 процента от хората в центъра не спят на легла и в цялото съоръжение има 14 тоалетни. Нямаше перални и затова тоалетните се използваша за миене на чинии и пране на дрехи. И добави, “Голям проблем имаме с водата”¹⁰⁵.

Когато го попитахме за здравните грижи за живеещите във Военна рампа, директорът отговори, че има един български лекар на разположение „в друг център“ и че “е трудно, защото аз нямам никакъв транспорт за тях”. И добави, че доброволци от „Лекари без граница“ (ЛБГ) идват в центъра три пъти седмично.

Директорът на Военна рампа, който представлява Държавната агенция за бежанците (ДАБ), каза, че 90 процента от живеещите там имат зелени карти като търсеци убежище, но че “до този момент на нито един не е даден хуманитарен статут”. И добави, че когато някои получат хуманитарен статут (той не спомена статута на бежанец като опция), те ще трябва да напуснат центъра¹⁰⁶.

Частна охранителна фирма контролираше влизането и излизането от центъра. На живеещите там беше позволено да излизат през деня, но за тях имаше вечерен час от

¹⁰³ Интервю на Хюман Райтс Уотч В12 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

¹⁰⁴ UNHCR, “Refugee Situation Bulgaria, External Updates,” March 6 and March 21, 2014.

¹⁰⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч с директора, Военна рампа, България, 6 декември 2013 г.

¹⁰⁶ Пак там.

22:00 до 6:00 часа. Някои ни казаха, обаче, че не ходят много надалеч, понеже не могат да си позволят дори обществен транспорт и защото се страхуват да не бъдат нападнати от скинари по улиците на София.

Въпреки че повечето живеещи влизаха и излизаха без никакъв проблем, някои, които не са били допуснати в отворените центрове, твърдяха, че охранителите, контролиращи достъпа, са упражнявали насилие над тях. Сириец, върнат в България от друга страна-членка на ЕС, съгласно условията на Регламента от Дъблин, каза, че полицията го довела до отворения център в София през март 2013 г., но добави, че администраторът не го допуснал, препоръчвайки му да си наеме апартамент. Когато той отказал да напусне, разказа, че : "Пет полицаи ми задърпаха косата, удариха ме с палка по рамото и по ребрата¹⁰⁷. Удариха ми пръста докато се опитвах да се хвана някъде, до такава степен, че потече кръв"¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Вероятно това се били частни охранители, контролиращи входа и изхода на отворените центрове.

¹⁰⁸ Интервю на Хюман Райтс Уотч L5 (име и възраст не споменаваме). Бусманци, България, 4 декември 2013 г.

VI. Задържане и липса на грижи за непридружени деца

Хюман Райтс Уотч не успя да получи официални данни от Държавната агенция за бежанците (ДАБ) или от Министерството на вътрешните работи относно общия брой непридружени деца-мигранти понастоящем в България. Според Министерството на вътрешните работи българската гранична полиция е задържала 34 непридружени деца-мигранти през 2013 г. Повечето от непридружените деца, чието присъствие бе документирано от Хюман Райтс Уотч, бяха от Сирия и Афганистан. Мнозинството от тях бяха от мъжки пол на възраст между 14 и 17 години.

Министерството на вътрешните работи докладва, че не е имало непридружени малолетни и непълнолетни лица, държани в центрове за задържане на мигранти¹⁰⁹. Изследователите на Хюман Райтс Уотч, обаче, интервюираха поне три непридружени деца-мигранти в СДВНЧ Любимец. По силата на международните и европейските стандарти, непридружени малолетни и непълнолетни лица, обаче не следва да бъдат задържани по причини, свързани с незаконно влизане. В допълнение, правителството не е установило и справедлива и законово регламентирана процедура за определяне на възрастта за адекватно идентифициране на нуждаещите се от закрила. Не предлага и достатъчно достъпно съдействие на непридружени бежанци извън местата за задържане.

Българският закон за убежището и бежанците предвижда, че на непридружените малолетни и непълнолетни трябва да се назначава законен настойник в съответствие с общия ред, предвиден в Семейния кодекс или в Закона за закрила на детето¹¹⁰. Ако няма назначени настойници, законът гласи, че децата трябва да се представляват в производството относно предоставяне на убежище от Дирекция "Социално подпомагане" към Агенцията за социално подпомагане в Министерството на труда и социалната политика¹¹¹. Такава подкрепа, предписана от международното право, на практика не се случва в България¹¹².

¹⁰⁹ Комуникация по електронна поща на Министерството на вътрешните работи с Хюман Райтс Уотч, 11 февруари 2014 г. (На файл при Хюман Райтс Уотч).

¹¹⁰ Закон за убежището и бежанците, чл. 25(1).

¹¹¹ Пак там, чл. 25(5).

¹¹² UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 6: Treatment of Unaccompanied and Separated Children outside their Country of Origin, (Thirty-ninth session 2005) UN Doc. CRC/GC/2005/6, para 33 <http://swiged76.hcrnet.ch/refworld/docid/42dd174b4.html> (посетен на 23 март 2014 г.).

Задържане на непридружени деца-мигранти

Непридружените деца-мигранти в България, както и възрастните, са обикновено задържани след като са били заловени, пресичайки незаконно границата. Както и възрастните, след залавянето им граничните полицаи първо ги завеждат в полицейския участък в Елхово. 16-годишно афганистанско дете разказа на Хюман Райтс Уотч за опита си в граничния полицейски участък в Елхово:

Никой не говори с мен. Полицаяте само ме претърсиха, а ние спяхме под дърветата пред сградите. Беше ми студено и бях много гладен. Само през първия ден получих малко храна. Прекарах четири дни извън участъка и три вътре в него.¹¹³

Деца биваха задържани по време на нашето посещение, тъй като отворените центрове за прием бяха пренаселени. Задържаха ги рутинно в граничните полицейски участъци за няколко дни и дори седмици.

След преместването им от граничните полицейски участъци, някои деца са задържани заедно с възрастни в двата центъра за задържане на незаконни мигранти в Бусманци и Любимец. Не съществуват отделни звена за непридружени деца-мигранти в тези съоръжения, въпреки уязвимостта на тези деца спрямо злоупотреби и експлоатация, когато са задържани заедно с възрастни. Началникът на СДВНЧ Любимец потвърди пред Хюман Райтс Уотч, че 15- до 17-годишни деца са задържани в центъра¹¹⁴.

16-годишно момче без гражданство, задържано в СДВНЧ Любимец, каза на Хюман Райтс Уотч, че в момента на интервюто беше прекарал 17 дни като задържан:

Настанен съм в една и съща стая с възрастни мъже. Мислех си, че, след като България е в ЕС, ще бъда освободен по-рано. Имам семейство в Германия и не мога да се свържа с тях. Опитвам се да им [българските власти] кажа това, но те не казат нищо. Толкова съм изморен от това и ми е писнало от Любимец. Искам да съм свободен¹¹⁵.

¹¹³ Интервю на Хюман Райтс Уотч L8 (име не споменаваме), Враждебна , България, 5 декември 2013 г.

¹¹⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч с началника на СДВНЧ, Любимец, България, 9 декември 2013 г.

¹¹⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч L24 (име не споменаваме), Любимец, България, 9 декември 2013 г.

Той каза на Хюман Райтс Уотч, че е прекарал пет дни в граничния полицейски участък в Елхово и още девет дни в Разпределителния център в Елхово, и е бил държан заедно с възрастни мъже и на двете места.

Други непридружени непълнолетни направиха подобни изказвания за това, че са били задържани заедно с възрастни. Едно 17-годишно мароканче каза, че българските гранични полицаи са го били, за да го накарат да каже, че е по-възрастен от 17 години:

Граничните полицаи ме биха. Казах на полицаите, че съм на 17 години и те ме сригяха и ме съблякоха. Уплаших се и когато отново ме попитаха, аз излъгах и казах, че съм по-стар. Престоях в участъка шест дни без храна. Писах за проблема си на границата, за това, че ме биха, а те [властите в Любимец] казаха, че това не е техен проблем¹¹⁶.

Момчето добави, че се чувства несигурно в СДВНЧ Любимец, центъра за задържане, където той беше задържан по време на интервюто:

Не се чувствам в безопасност тук, защото живея с възрастни и те вдигат много шум. Преди две седмици един нигериец [задържан] ме би. Оплаках се на охранителя и той говори с нигериеца, но не последва наказание за него. Казах на мароканския консул, че съм на 17 години и че искам интервю [с ДАБ], но те [ДАБ] така и не се съгласиха¹¹⁷.

Началникът на дома в Любимец призна пред Хюман Райтс Уотч, че не са назначавани законни настойници за тези непридружени непълнолетни¹¹⁸. Както българското законодателство, така и международните стандарти изискват от държавата да назначи законни настойници на задържани, непридружени малолетни и непълнолетни. Вместо да изпълнят това задължение, управата на центъра за задържане неформално назначават наслука възрастни задържани, които да поемат грижа за малолетните и непълнолетните в съоръженията. Хюман Райтс Уотч документира случай в Любимец, където полицаите в центъра наредили на 22-годишен афганистанец да “поеме

¹¹⁶ Интервю на Хюман Райтс Уотч L53 (име не споменаваме), Бусманци, България, 13 декември 2013 г.

¹¹⁷ Интервю на Хюман Райтс Уотч L53 (име не споменаваме), Бусманци, България, 13 декември 2013 г.

¹¹⁸ Интервю на Хюман Райтс Уотч с началника на СДВНЧ, Любимец, България, 9 декември 2013 г.

отговорност” за шест непридружени непълнолетни афганистанци. Той обясни на Хюман Райтс Уотч:

[Българските] полицаи ми казаха, че трябва да поема отговорност за шест непълнолетни момчета, но аз не ги познавах и не разбирах защо. Струваше ми се, че нямам друг избор, освен да кажа да¹¹⁹.

Според член 37 (б) от Конвенцията за правата на детето (КПД) задържане на деца "следва да се използва само като крайна мярка" и Комитетът на ООН за правата на детето, органът, натоварен със задачата да следи изпълнението на КПД, изрично утвърждава, че непридружените деца-мигранти не трябва да бъдат задържани¹²⁰. Комисарят по правата на човека към Съвета на Европа заяви, че "по принцип децата-мигранти не следва да подлежат на задържане"¹²¹.

Директивата за условията за прием на Европейският съвет (ЕС) от 2013 г., която България и други страни-членки на ЕС са длъжни да включат в националното си законодателство, посочва, че непридружените малолетни и непълнолетни лица следва да бъдат "задържани само при изключителни обстоятелства", че "следва да се положат всички усилия за освобождаване на задържано непридружено малолетно или непълнолетно лице възможно най-скоро", и че "[не] придружени малолетни и непълнолетни лица не могат да бъдат задържани в затвор". Директивата също така подчертава, че непридружените малолетни и непълнолетни трябва да се поставят в съоръжения с компетентен персонал, който "да вземе предвид нуждите на лица на тяхната възраст". Директивата също така призовава държавите-членки да гарантират, че непридружените малолетни и непълнолетни лица "се настаняват отделно от възрастните"¹²².

¹¹⁹ Интервю на Хюман Райтс Уотч Е 8 (име, възраст, дата на влизане и излизане, дата на задържане, място и дата на интервюто не споменаваме)

¹²⁰ UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 6, para. 62.

¹²¹ Council of Europe, Commissioner For Human Rights, Positions on the Rights of Minor Migrants in an Irregular Situation, Position Paper (2010)6, Strasbourg, June 25, 2010 <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1654377> (посетена на 23 март 2014 г.).

¹²² European Union: Council of the European Union, Directive 2013/33/EU of the European Parliament and Council of June 26, 2013 laying down standards for the reception of applicants for international protection, recast (Reception Conditions Directive recast), June 29, 2013, L 180/96, art. 11(3) <http://www.refworld.org/docid/51d29db54.html> (посетена на 26 януари 2014 г.).

Като задържа непридружени малолетни и непълнолетни лица и като ги държи заедно с възрастни задържани, България е в нарушение на международните и европейските си задължения и трябва да действа незабавно, за да коригира своята практика и като цяло да се въздържа от рутинно задържане на непридружени непълнолетни и деца. В изключителни случаи, когато задържането на непридружени непълнолетни и деца е необходимо, България трябва да осигури подходящо настаняване и да гарантира, че то е за възможно най-кратко време.

Липса на законни настойници за непридружени малолетни и непълнолетни

Въпреки националните правни разпоредби, задължаващи властите да назначават законните настойници на непридружени деца-мигранти, на практика това не се случва, което оставя тези деца без подкрепа, която да гарантира основните им нужди¹²³. Хюман Райтс Уотч не документира дори и един случай, при който непридружено дете да е заявило, че има назначен законен настойник. Например едно афганистанско момче на 16 години каза:

Никой не отговаря за мен тук. Аз съм единственият отговорен за себе си.

Никой не ми е казал какво става и колко още ще стоя в този затвор¹²⁴.

17-годишен непълнолетен афганистанец разказа на Хюман Райтс Уотч как е бил най-напред задържан за четири дни “под небето”, а след това изпратен и регистриран в отворения център за прием в Баня. Той обясни трудностите, пред които е бил изправен, след като са му казали, че може да се премести от Баня и да отиде при семеен приятел във Враждебна, на разстояние приблизително от 180 км:

Понеже се преместих от Баня във Враждебна, не мога да получа 65 лв. (около 33 евро или 44 долара) месечна помощ, тъй като трябва да променя официалния си адрес и трябва да имам някой възрастен да направи това. Така и не ми дадоха законен настойник. Аз дори се страхувам да напусна центъра, защото на картата ми пише, че съм

¹²³ Закон за убежището и бежанците, чл. 15(1).

¹²⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч L25 (име не споменаваме), Любимец, България, 9 декември 2013 г.

регистриран в Баня. Нищо не разбирам и никой не ми обяснява нищо. Знам само, че трябва да отида за още едно интервю с ДАБ на 24 декември в Баня, но нямам пари да стигна дотам¹²⁵.

Ако и когато получават статут на бежанец или хуманитарен статут, непридружените малолетни и непълнолетни лица без законни настойници нямат юридически права, което спира достъпа им до социални помощи и ги излага на допълнителен риск от експлоатация и бездомност¹²⁶.

ВКБООН в България потвърди, че е често срещана практика на непридружените малолетни и непълнолетни лица да не се назначават законни настойници, и добави, че ВКБООН е поставял този въпрос няколко пъти на срещи с българските власти¹²⁷. Един анализ на експерт по българското законодателство в областта на убежището, показва, че не съществуват ясни критерии или процедури, определени в българското законодателство относно законните настойници за деца-чужденци¹²⁸.

Комитетът по правата на детето уточнява, че на непридружените деца-мигранти трябва да бъде назначен настойник, който да защитава техните интереси. Според Комитета, работата на настойника е много по-широка от тази на един законен представител, на какъвто детето също има право: настойникът, който няма нужда да е юрист, трябва да е консултант по всички действия, предприети за детето, независимо дали те са юридически по природа или не, и трябва да бъде добре осведомен в областта на детската грижа, за да гарантира, че "правните, социалните, здравните, психологическите, материалните и образователните нужди на детето са адекватно посрещнати"¹²⁹.

Директивата на ЕС за процедурите от 2013 г. казва, че страните-членки "следва да предприемат мерки възможно най-скоро, за да се гарантира, че представител представлява и оказва помощ на непридружено малолетно или непълнолетно лице, за

¹²⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч L7 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

¹²⁶ Кореспонденция по електронна поща на Хюман Райтс Уотч с Валерия Иларева, 20 януари 2014 г.

¹²⁷ Интервю на Хюман Райтс Уотч с ВКБООН, София, България, 13 декември 2013 г.

¹²⁸ Валерия Иларева, Регламент Дъблин II, Национален доклад, Европейска мрежа за техническо сътрудничество за прилагане на Регламента Дъблин II, България, май 2012 г.

¹²⁹ UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 6, para. 33.

да има то възможност да се възползва от правата и да изпълнява задълженията си", както е посочено в директивата"¹³⁰. Изследването на Хюман Райтс Уотч показва, че това не е така и следователно България нарушава Директивата за процедурите.

Липса на отделни съоръжения и условия за непридружени малолетни и непълнолетни в откритите центрове за прием

Непридружени малолетни и непълнолетни лица в България биват рутинно настанявани заедно с възрастни в лоши условия, в пренаселени центрове за прием. Единственият център с условия за непридружени малолетни и непълнолетни лица е в Овча купел. Центърът осигурява настаняване предимно на самотни майки с деца и следователно не е център изключително за деца без придружител. Центърът работи с почти пълния си капацитет. Към 23 януари 2014 г. 753 лица са настанени в Овча Купел, където капацитетът е общо за 840 души.¹³¹ Според заместник-министъра на вътрешните работи, Пламен Ангелов властите са все още в процес на изграждане на съоръжение в Баня, предвидено изключително за непридружени деца¹³².

Хюман Райтс Уотч посети отворени центрове за прием и видя как непридружени деца бяха настанени заедно с възрастни в големи спални помещения с 30 и повече човека в помещение¹³³. Без настойници, техните индивидуални нужди са игнорирани. Без юридически права пък, децата не могат да се сдобият с необходимите документи, за да се подобри положението им.

В отворените центрове за прием достъп до образование както за непридружени, така и за придружени деца не съществува. Във Враждебна началникът каза на Хюман Райтс Уотч, че децата не ходят на училище и според него причината е, че повечето хора, търсещи убежище, искат да отидат в други части на Европа. "Образованието е по-късен въпрос", каза той, "и след като ние разберем колко ще останат тук, можем да започнем

¹³⁰ European Union: Council of the European Union, Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of June 26, 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection, recast (Procedures Directive recast), June 29, 2013, L 180/60, art. 25(a) <http://www.refworld.org/docid/51d29b224.html> (посетена на 26 януари 2014 г.).

¹³¹ Статистика на ДАБ от 23 януари 2014 г. за броя на хората, настанени в териториалните подразделения на ДАБ. (На файл при Хюман Райтс Уотч.)

¹³² Интервю на Хюман Райтс Уотч с Пламен Ангелов, Заместник-министър, Министерство на вътрешните работи, София, България, 6 декември 2014 г.

¹³³ Посещение на Хюман Райтс Уотч в центъра за прием във Военна рампа, София, България, 6 декември 2013 г. и в центъра за прием във Враждебна, София, България, 5 декември 2013 г.

организирането на достъп до образование”¹³⁴. Подобна беше ситуацията и във Военна рампа, където началникът каза на Хюман Райтс Уотч, че единственото образование, което се осигурява, е уроци по английски и български, давани от доброволци на Червения кръст¹³⁵.

¹³⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч с началника на центъра, Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

¹³⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч с началника на центъра, Военна рампа, България, 6 декември 2013 г.

VII. Хора, търсещи убежище и живеещи извън центровете

Около половината от регистрираните лица, търсещи убежище в България, живеят извън центровете за прием. В средата на декември 2013 г. от регистрирани 9247 лица, търсещи убежище, 4631 са живеели в частни квартири за своя сметка и 4616 в центровете за прием; три месеца по-късно броят на регистрираните лица, търсещи убежище, е намалял до 6832, но все още около половината, 3358 са живеели в един от седемте центъра, докато 3474 са живеели извън центровете на други места за своя сметка¹³⁶.

Някои от търсещите убежище, отчаяно искащи да напуснат СДВНЧ центровете за задържане на Министерството на вътрешните работи, избират да се откажат от правото си на пребиваване в центровете за прием, на социални услуги и на месечна издръжка, за да живеят навън на друго място. Това е довело доста уязвими хора до лишения, измами и експлоатация. Много от задържаните казаха на Хюман Райтс Уотч, че единственият начин за излизане от местата за задържане е да се установи адрес, обикновено с посредничеството на "адвокат", лица, които имат достъп до задържаните и които, за определена цена, предоставят адрес, на който се предполага, че мигрантът ще намери частна квартира. Изследване, възложено от ВКБООН, *„Къде е моят дом? Бездомността и достъпът до жилище сред хората, търсещи убежище, бежанците и лицата с международна закрила в България“*, обобщава:

Поради понякога продължителното задържане в СДВНЧ, някои от лицата, търсещи убежище, декларират, че имат къде да отседнат и посочват външен фиктивен адрес. Те правят това, за да бъдат освободени от задържане, което пряко води или до бездомност или до ужасни условия на живот под прага на бедността¹³⁷.

24-годишен камерунец, живеещ в изоставена, незавършена сграда близо до центъра за прием в Овча Купел, обясни как е станал бездомник:

¹³⁶ UNHCR, "Refugee Situation Bulgaria, External Update," March 21, 2014.

¹³⁷ UNHCR, *Where Is My Home? Homelessness and Access to Housing among Asylum-Seekers, Refugees and Persons with International Protection in Bulgaria*, 2013, p. 5.

Бях в Бусманци три месеца, там нямаше никакви права. Взех един фалшив адрес, за да се измъкна, като платих 100 евро. Дадох парите на един, който беше в комбина с управата на лагера. Знаех, че не беше истински адрес, но го направих, за да се измъкна от затвора. Бях шокиран, че съм в затвор. Никога не съм виждал съдия, никога не съм бил в съда. Никога не съм подписвал документ, за да кажа, че няма да взимам 65 лв., или че ще се издържа сам. Просто платих 100 евро за освобождаването ми. Никога не съм имал работа тук. Опитвах се да работя много пъти, но никой не ме приема¹³⁸.

54-годишна афганистанка, която е била задържана заедно със семейството си в СДВНЧ Бусманци, била придумана да плати на адвокат, за да осигури освобождаване на цялото си семейство. Тя разказа на изследователя на Хюман Райтс Уотч какво се е случило:

Платихме на адвоката.... Управата в Бусманци ми даде да подпиша и някакъв документ, но никой не ми обясни какво подписвам. Сега живеем в един гараж, където има 12 стаи с 24 семейства, което значи две семейства във всяка стая. Плащаме 15 евро на нощ, за да сме там. Плащаме ги на един българин всеки ден. Но парите ни свършват и не знаем какво да правим. Ядем само веднъж на ден, защото парите не ни стигат¹³⁹.

Срещнахме се с 26-годишен мъж от Кот д'Ивоар, живеещ на място, наречено "Риц", недовършена, изоставена строителна площадка срещу центъра за прием в Овча купел. Човекът каза, че е платил на адвокат 500 евро, за да се измъкне от съоръжението в Любимец, но след това станал напълно мизерстващ, докато чака интервюто си за предоставяне на убежище:

Подписах някаква хартия, но не знам каква беше тя и никой не ми обясни. Качиха ме на автобус и ме закараха в Овча купел. Дадох ми документ, който беше молбата ми за убежище. Казаха ми, че сега мога да отида на хотел. Живея в Риц. Имам назначено интервю за убежище на

¹³⁸ Интервю на Хюман Райтс Уотч В14 (име не споменаваме), Овча купел, България, 14 декември 2014 г.

¹³⁹ Интервю на Хюман Райтс Уотч L55 (име не споменаваме), София, България, 14 декември 2014 г.

14 февруари. Приятелите ми в лагера в Овча купел ми помагат с храна и одеяла, тъй като не получавам никаква помощ от българската държава¹⁴⁰.

“Риц”—незавършена сграда, където живеят бездомни бежанци и търсеци убежище.

©2014 Хюман Райтс Уотч

Някои бездомни бежанци и отхвърлени лица, търсеци убежище, се събират около откритите центрове, където в близост има изоставени сгради. Тези сгради са голи, с недовършени конструкции, без външни стени, ВиК или електричество. Такава сграда е "Риц", разположен до отворения център в Овча купел. Сред бездомните, които Хюман Райтс Уотч интервюира в „Риц“, имаше чужденци без документи, чиито молби за бежански статут са били отхвърлени, които нямаха пари и нямаха средства да напуснат страната или пък да останат. 35-годишен конгоанец обясни как му е бил отказан статут на бежанец и как той едва оцелява:

¹⁴⁰ Интервю на Хюман Райтс Уотч L58 (име не споменаваме), “Риц”, близо до Овча купел, България, 14 декември 2014 г.

Измина един месец откакто ми отказаха и ми отнеха зелената карта. Бях бежанец в Южна Африка много години. Показах им [ДАБ] документаите си, но те не ги приеха. Никой не ти вярва, казват ти, че лъжеш. Не мога да напусна. Не мога да се върна в Конго. Ще съм в опасност.

Не живея в центъра. Живея навън. От три месеца живея в „Риц“. Полицията идва и преследва хората. Това не е живот. Бях в Любимец два месеца и две седмици. Беше по-добре от тук. Страдам. Няма никаква работа. Ходя до една църква за хляб, но днес няма да ям нищо, защото е събота. Няма да имам храна до понеделник. Без пари не можеш да напуснеш. Нищо не можеш да направиш¹⁴¹.

Когато имат възможност, тези бездомни бежанци и мигранти се промъкват в отворените центрове, смествайки се с живеещите там и увеличавайки броя на хората в центровете, които са вече пренаселени по официални данни. Центърът в Овча купел официално беше изпълнил своя капацитет от 860 души по време на посещението на Хюман Райтс Уотч, но живеещи там ни казаха, че много нерегистрирани хора са се промъкнали вътре и са се настанили там. На 16 януари 2014 г. българската полиция обискира Овча купел и арестува над 70 души, пребиваващи там, както се твърди, "незаконно", но подслонени от приятели. "Нелегалните" жители с молби за убежище бяха прехвърлени в Харманли, тогава затворен център, а тези с отхвърлени молби за убежище - в центровете за задържане в Бусманци или Любимец. Подобни обиски са планирани и за други отворени центрове за прием¹⁴².

Сириец, задържан в Бусманци до момента, в който показал адрес и е бил освободен, каза, че живее в парка срещу отворения център във Враждебна, след като му свършили парите. Молил се да се върне в центъра, но както казва, "полицайте пред лагера ме изритаха и ми казаха да се махам"¹⁴³.

17-годишен непридружен непълнолетен афганистанец, който е бил настанен в отворения център във Враждебна, каза на Хюман Райтс Уотч, че поради това, че

¹⁴¹ Интервю на Хюман Райтс Уотч В82 (име не споменаваме), Овча купел, България, 14 декември 2013 г.

¹⁴² "Police Raid in Bulgarian Refugee Center, 70 Evicted," Sofia News Agency, Novinite.com <http://www.novinite.com/articles/157307/Police+Raid+in+Bulgarian+Refugee+Center%2C+70+Evicted> (посетена на 26 януари 2014 г.).

¹⁴³ Интервю на Хюман Райтс Уотч В12 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

полицаяте са го заловили в опит да премине нелегално от България в Сърбия, той не може повече да остане в отворения център. “Когато се върнах, началникът ми каза да се махам и аз спях под един мост в продължение на около 16 дни, защото нямаш пари. Продължавах да се връщам във Враждебна и най-накрая, понеже се случи да има журналисти там, началникът ме пусна да вляза”¹⁴⁴.

Да са икономически независим е изключително трудно за търсещите убежище в България, които нямат право да работят легално. Дори и нелегална работа е трудно да се намери, тъй като безработицата е висока и малко хора, търсещи убежище, говорят дори малко български. В допълнение към липсата на заетост и експлоататорски настроени работодатели, има все по-голям страх от расистко и ксенофобско насилие по улиците. 30-годишен сириец, търсещ убежище, разказа на Хюман Райтс Уотч, че е бил нападен от скинари през деня на публично място в София на 1 декември 2013 г. Каза, че когато съобщил за нападението на полицията, те му отговорили с враждебност и не показали интерес в преследването на извършителите:

Беше около 18:00 ч. Ние бяхме трима. Пътувахме в трамвай. Група от около 25 скинари дойде и започна да крещи по нас на български. Ние бяхме седнали, но те се приближиха до нас и ни блъснаха. Ние не казахме нищо. Не искахме да създаваме никакъв проблем. Двама от тях говориха с ватмана и зачукаха по вратата, за да излязат. След това ни избутаха навън. Набиха един от моите приятели, като го удряха с юмруци по задната част на главата, удряха му и ръцете. Приятелят ми каза, че са го заплашвали с нож, но аз не видях ножовете със собствените си очи. Биха и мен. Преследваха ни малко и после спряха. Ходих в болница, но нямаш нищо счупено. Отидохме в полицията и им казахме какво се случи, но полицаяте ни нагрубиха и ни казаха да не ходим по улиците. Но беше само 18:00 ч.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Интервю на Хюман Райтс Уотч L7 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

¹⁴⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч B23 (име не споменаваме), Военна рампа, България, 6 декември 2013 г.

VIII. Пропуски в защитните механизми на системата за бежанците

Държавната агенция за бежанците е взела решение по 2816 бежански случая през 2013 г., 183 от които са получили статут на бежанци, 2279 са получили хуманитарен статут и 354 от тях са отхвърлени, което се равнява на 87% степен на получена защита. Няма случай през 2013 г., който да е обжалван или решен по обжалване и няма случай, който да е прехвърлен за съдебно разглеждане.¹⁴⁶ Въпреки високия процент одобрени, поне за хуманитарен статут, оценката на Хюман Райтс Уотч за интервютата на първа инстанция през 2013 г. е слаба, според многото отзиви на интервюираните търсещи убежище.

Търсещите убежище постоянно казваха на Хюман Райтс Уотч, че те слабо разбират писмените формуляри за кандидатстване за убежище, поради лош превод и поради това че се изисква да се подпишат под текстове на български език, които те не разбират. Повечето от търсещите убежище споделят, че първичните им интервюта са били твърде кратки и в подкрепа на това твърдение цитираме следните случаи от края на 2013 г.:

32-годишен сириец, интервюиран в Елхово, споредля пред Хюман Райтс Уотч:

Попитаха ме защо съм избягал от Сирия, но повече се интересуваха от контрабандния трафик. Преведоха това, което казах, и ми казах да го подпиша, и аз го подписах¹⁴⁷.

46-годишен сириец, интервюиран в Елхово, каза:

¹⁴⁶ ВКБООН предостави статистика по бежанските въпроси в е-мейл от 28 януари 2014. Статистическите таблици са също и на файл при Хюман Райтс Уотч. Министерството на вътрешните работи на България също предостави статистика в „Българските отговори“. Според статистиката на МВР 3640 бежански случая са решени, което представлява 68% степен на защитеност, но тяхната статистика не включва данни за крайния изход на 824 от случаите, затова се позоваваме на статистиката, предоставена от ВКБООН, която отчита по-висока степен на защитеност. Изглежда, че тези 824 случая са били административно приключени след като апликантите са се укрили. Тези, на които България най-често дава някаква форма на убежище, са от сирийска националност (149 със статут на бежанци; 1862 с хуманитарен статут), следват граждани на Ирак (о със статут на бежанци и 53 с хуманитарен статут). Въпреки че 309 афганистанци са подали молби за убежище през 2013 г., само на един е даден статут на бежанец и на трима - хуманитарен статут. През годината са регистрирани 7144 молби за убежище. Най-много регистрирани молби за убежище са от сирийци (4511), следвани от хора без поданство (565) и алжирци (434). В края на 2013 г. много от търсещите убежище са подали молби, които ДАБ не беше регистрирала към момента.

¹⁴⁷ Интервю на Хюман Райтс Уотч В14 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

Дадоха ни документ на български език да подпишем, който казва, че искаме да сме бежанци. Текстът беше предварително написан. Всичко, което се искаше от нас, беше да напишем имената си и да се подпишем.¹⁴⁸

Сириец от Бусманци си спомня за посрещането в Елхово и разказва:

Зададоха ми няколко въпроса след като пристигнах и ме накараха да подпиша около 10 документа. Нямам представа какво подписах, тъй като никой не говореше английски и нямаше преводач. Снеха ми пръстови отпечатьци. Поисках убежище.¹⁴⁹

24-годишен палестинец от Сирия, интервюиран в Елхово, сподели:

Попитаха ме защо и как съм дошъл. Колко пари съм платил на трафикантите. Защо съм дошъл в тази бедна държава.¹⁵⁰

Някои от задържаните в центровете за задържане на бежанци към МВР казаха, че не знаят дали са подали документи за убежище или не. „Никой не ме е интервюирал“, каза един афганистанец в центъра за задържане в Любимец. „Никой не ме е карал да пиша нищо. Не съм написал никакъв документ, който да казва, че аз искам да съм бежанец тук“¹⁵¹. Въпреки това, той бе преместен в центъра в Харманли в деня на нашата визита, което предполага, че документи за убежище от негово име са подадени, но още не са регистрирани.

27-годишен сириец от Латакия, крепост на сирийското правителство, бе силно обезпокоен от факта, че не е могъл да убеди управата на центъра, администриран от българското МВР, където е бил задържан, че има подадена молба за бежански статут и трябва да бъде прехвърлен към Държавната агенция за бежанците (ДАБ):

¹⁴⁸Интервю на Хюман Райтс Уотч В15 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013 г.

¹⁴⁹Интервю на Хюман Райтс Уотч L4 (име не споменаваме), Бусманци, България, 4 декември 2013.

¹⁵⁰Интервю на Хюман Райтс Уотч В21 (име не споменаваме), Враждебна, България, 5 декември 2013.

¹⁵¹Интервю на Хюман Райтс Уотч В33 (име не споменаваме), Враждебна, България, 8 декември 2013.

Престоях в (не споменаваме името на центъра) 48 дни. Никой не ми каза нищо. Никой не ми обясни защо съм тук. Аз съм тук далеч от дома. Не съм престъпник, не съм нарко-трафикант. Спазвам закона. Аз съм нормален сирийски гражданин. Не искам да Ви се оплаквам за проблемите ми в Сирия, но заради тях съм тук. Тук питам за интервю за бежанец. Те ми казват „Махай се“. Третират ме като човек втора категория. Питам ги защо съм тук. Те ми казват „Не знам“. Моля ги за интервю. Те ми казват „Това не е мой проблем“. Държат се с мен като с престъпник. Казват, че за да напусна центъра, трябва да имам външен адрес и това е всичко“¹⁵².

Прекратяване на процедура за убежище

Мигранти, заловени да напускат страната незаконно или задържани и върнати от гранична полиция на съседни страни, попадат в чл. 279(1) на Българския наказателен кодекс, който криминализира нерегламентирано прекосяване на границата.¹⁵³ Наказанието за всеки опит за нелегално прекосяване на границата е 6 месеца затвор. Присъдата обикновено е условна, но съдиите предупреждават мигрантите, че при повторно нарушение на закона, по-специално на чл. 279(1), те ще бъдат осъдени за последното нарушение, както и за предишното, условно нарушение. Член 279(5) от Наказателния кодекс изключва от подвеждането под отговорност незаконните опити за прекосяване на границата от страна на хора, търсещи убежище, което би трябвало да ги изключи от преследване. Обаче чл. 16(1)13 от Закона за убежища и бежанците дава право на ДАБ да прекратява процедурата по осигуряване на убежище на лица, които „са направили опит да напуснат страната, прекосявайки границата без разрешение“¹⁵⁴.

Сириец, дезертирал от сирийската армия, разказа на Хюман Райтс Уотч как е била прекратена процедурата му за убежище в България. Той първо влиза в България през 2012 г. и прекарва един месец в Любимец и още два месеца в Пъстрогор, където по това време според неговите думи няма нито храна, нито отопление. С усещането, че процедурата му е в задънена улица, без пари и тласкан от месеци постоянно студуване, той решава да се върне в Сирия по същия път, по който е дошъл, като се надява лисата

¹⁵²Интервю на Хюман Райтс Уотч В77 (име не споменаваме).

¹⁵³ Наказателен кодекс, ДВ No.26/02.04.1968, в сила от 1 май 1968, последна поправка от ДВ No.32/27.04.2010 в сила от 28 май 2010 г. <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview> (посетена на 12 март 2013 г.)

¹⁵⁴ Закон за убежищата и бежанците, чл.16(1)13.

му да не бъде регистрирана. Той каза: “Бях психологически объркан. Нямах храна, пари, нито отопление. Беше ми толкова студено, че не ми пукаше“.

Българската гранична полиция го залавя в опит да прекоси нелегално границата обратно към Турция. Изправят го на съд и го осъждат на една година в Софийския централен затвор. Според него секторът за чужденци в затвора е бил претъпкан, но условията като цяло са били „окей“, изключая случаите, „когато протестирахме“. Голямото притеснение обаче, което той изрази, беше, че вече е без право да търси убежище, въпреки големия му страх да се върне в Сирия:

Сега не искам да се връщам. Но те ми казаха, че не мога да кандидатствам за убежище тъй като съм в затвора и съм направил опит да пресека нелегално границата. Не мога да се върна. Казват ми че единствените опции пред мен са да се върна в страната си или да платя на адвокат да ме изкара от затвора. Но какво ще правя, когато изляза? Толкова ми е студено (той плаче) Оставих всичко. Психологически съм зле. Никога не съм бил толкова слаб. Не мога да спя нощем. Много съм нервен. Стомахът ми не приема храна.¹⁵⁵

Много търсещи убежище – може би повечето – интервюирани от Хюман Райтс Уотч, казаха, че не желаят да подават молба за убежище в България, а по-скоро в друга страна-членка на ЕС. Много от тях имат роднини в други страни. Други са огорчени от отношението на българските власти и нямат вяра на българското правителство, че ще ги защити. В нито един от случаите човек, търсещ убежище и интервюиран от Хюман Райтс Уотч, не демонстрира някаква увереност в своята способност да се инегрира в България, да намери работа там и да заживее нормален и сигурен живот.

Забавяне в регистрацията на молби за убежище – пропуск в защитата, очевидно разрешен

До скоро имаше хронични забавяния с няколко месеца между времето на подаване на молбата от страна на търсещия убежище в Гранична полиция или други институции и

¹⁵⁵ Интервю на Хюман Райтс Уотч В8 (име не споменаваме).

регистрирането ѝ в системата на ДАБ¹⁵⁶. През този период търсещият убежище е считан за незаконен имигрант, може да бъде задържан и го грози риск от депортиране.

Този хронично бавен процес на предоставяне на убежище в България бе подобрен значително през пролетта на 2014 г. с подкрепата на Европейската служба за подкрепа в областта на убежището (ЕСПУ) и на осигурения персонал и средства. През цялата 2013 г. - а и през предходните години - има голямо забавяне във времето между подаване на молбата за убежище и нейната регистрация. Процесът се забавя отчасти поради многобройни интервюта с различни институции, множество снемания на отпечатъци и чакане на резултатите от EURODAC за проверка на тези отпечатъци, която да покаже дали търсещият убежище не е в сферата на отговорност на друга страна по Дъблинския регламент. Докато мине периода на дълго чакане, търсещите убежище често живеят в нищета. Към края на 2013 г. такъв е случая с предобладаващото мнозинство от живеещите в затворените центрове в Харманли. Без зелената карта, която официално ги удостоверява като регистрирани лица, търсещи убежище, те нямаха статут и не получаваха от държавата помощта от 65 лв. на месец (около 33 евро или 44 щ.д.) или друга основна хуманитарна поддръжка.

Преработената Европейска директива за процедурите по търсене на убежище, изисква от всички страни-членки да регистрират молбите за убежище до три дни от подаването им¹⁵⁷. Забележително е, че към 21 март 2014 г. ВКБООН докладва, че България покрива този стандарт¹⁵⁸.

Проект за изменение и допълнение на Закона за убежището и бежанците

Като страна-членка на ЕС, България е задължена да синхронизира националното си законодателство за убежището и бежанците в съответствие с директивите на Европейската комисия (ЕК), които сформират Общата европейска система за бежанците (ОЕСБ). Две от основните директиви, които поставят основите на ОЕСБ, а именно Директивата за квалификация, която установява стандартите, според които се

¹⁵⁶ През февруари 2014г. ВКБООН заяви, че има забавяне от три до четири месеца между подаването на молбите за убежище и тяхното регистриране. Вж. UNHCR, "Refugee Situation Bulgaria, External Update," February 7, 2014.

¹⁵⁷ Европейска директива за процедурите, преработена, чл.6(1).

¹⁵⁸ UNHCR, "Refugee Situation Bulgaria, External Update," March 21, 2014.

дава статут на бежанец или субсидиарна закрила, и Директивата за условията на приемане, установяваща стандартите за приемането на лица, търсещи убежище, са актуализирани. Следователно България следва да пренесе тези промени в своя Закон за убежището и бежанците.

На 19 Ноември 2013 г. Министерският съвет предложи поправка в Закона за убежището и бежанците, за да го приведе в съответствие с директивите на ЕС. В момента на писането на този доклад Парламентарните комисии по правни въпроси и по европейските въпроси са внесли предложение Парламента да приеме законопроекта, който все още чака първо четене в пленарна зала на Парламента¹⁵⁹.

Въпреки че транспонирането на директивите на ЕС в националното законодателство има за цел да приведе практиките на всяка държава-членка спрямо лицата, търсещи убежище, в съответствие с един набор от стандарти, проектът за изменение на българския Закон за убежището и бежанците като че ли е направен да промени българските практики и така да позволи много по-широка практика на задържане на лица, търсещи убежище, отколкото в други страни-членки на ЕС. Българският хелзински комитет коментира проекта на правителството за изменения, заявявайки, че те "се оказаха напълно в противовес" на принципа в Директивата за условията на приемане, а именно, че хората не трябва да бъдат задържани само защото са подали молби за международна закрила:

По същество предложенията въвеждат общ режим на задържане за всички категории лица, търсещи убежище, независимо от индивидуалните характеристики, уязвимост, възраст, здравословно състояние, специални нужди или други релевантни обстоятелства и независимо от етапа, на който се намира процедурата им за предоставяне на статут, както е посочено в Закона за убежището и бежанците (ЗУБ). Като правило всички лица, търсещи закрила, са подложени на широко, цялостно и безусловно задържане в затворен тип центрове¹⁶⁰.

¹⁵⁹ Внесените предложения от парламентарните комисии са налични на <http://www.parliament.bg/en/bills/ID/14681> (достъпен към 10 февруари 2014).

¹⁶⁰ Български Хелзински комитет, „Становище по поправките на Закона за убежището и бежанците“, 25 ноември 2013 г., <http://www.bghelsinki.org/en/news/press/single/bhc-position-law-asylum-and-refugees-draft-amendments/> (посетен на 24 март 2014 г.).

IX. Неспособност да се подпомогнат и интегрират бежанците

Българският Закон за убежището и бежанците предвижда, че „бежанецът следва да получи правата и задълженията на български гражданин“, освен правото на глас в избори и правото да заема постове, които изискват българско гражданство, като например военна служба¹⁶¹. Ползващите се с хуманитарен статут получават същите права като другите чужденци, имащи разрешителни за постоянно пребиваване¹⁶². Законът също така регламентира, че:

На чужденец с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут може да се окаже финансова помощ за настаняване в жилище за срок до 6 месеца от влизане в сила на решението за предоставяне на статут¹⁶³.

Въпреки тези ясни предписания на закона относно финансовата помощ за настаняване в жилище за срок от шест месеца след предоставянето на статут на бежанец или хуманитарен статут, на живущите в отворените центрове през 2013 г. им е казано, че трябва да напуснат центровете в рамките на 5 дни от получаването на статута, и че ще бъдат изгонени след 14 дни. 14-дневният гратисен период преди изгонване е извлечен явно от чл. 35 на Закона за убежището и бежанците:

Чужденец с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут е длъжен в срок 14 дни от получаването на решението за предоставяне на статут да се яви в общината на населеното място, в което ще се установи, за да бъде вписан в регистъра на населението.¹⁶⁴

Наследство от системата за *прописка* от съветската ера, която изисква регистриране на адрес по местоживееене в общината, където човек се установява, представлява предварително условие за гражданско регистриране, издаване на лични документи и

¹⁶¹ Закон за убежището и бежанците, чл. 32 (1)

¹⁶² Пак там, чл. 36

¹⁶³ Пак там, чл. 32 (2)

¹⁶⁴ Пак там, чл. 35

право на получаване на помощи. Това се превръща в омагьосан кръг, при положение че ключови български общини дискриминират бежанците и им отказват постоянна адресна регистрация. Проучване за бездомните, поръчано от ВКБООН, докладва:

Като следствие от дискриминиращите клаузи на наредбите в повечето големи градове, жилищното настаняване в тях на практика се явява невъзможно за хората със статут. Например, Общинските съвети на София и Пловдив изискват поне един член от семейството (домакинството) да е български гражданин, с адресна регистрация и постоянен адрес на територията на дадената община за повече от 10 последователни години. Общинският съвет на Варна изисква от апликанта и членовете на семейството му да са български граждани и да нямат двойно гражданство¹⁶⁵.

Преодоляването на бюрократичните пречки за получаване на лични документи е достатъчно трудно за възрастните бежанци в България. Справянето е още по-трудно за непридружени малолетни или непълнолетни лица, поради невъзможността на държавата да им назначи законни настойници, което оставя малолетните и непълнолетните лица без юридическа правоспособност. Неспособността да се назначат законни настойници на непридружените малолетни и непълнолетни лица прави почти невъзможно за тях придобиването на лични карти, необходими, за да се регистрират на постоянен адрес, който е нужен, за да кандидатстват за социална помощ и ги поставя под риск да останат бездомни¹⁶⁶.

Хюман Райтс Уотч посети изоставената недовършена сграда, позната като “Риц”, придружен от един иракчанин на средна възраст, който бе загубил жената и децата си по време на бомбандировка над техния дом в Багдад. Той каза, че има статут на бежанец в България, но въпреки това е продължил да живее в пълна нищета в “Риц” през изминалата година. Той сподели, “Бях признат като бежанец и след това ми беше казано да напусна. Нямам работа, социални помощи, нищо”. Той ни показва мизерния ъгъл от сградата, където живее. Сградата е без водоснабдяване, без електричество, без външни стени. Вътрешните стени и подът са само на излят бетон и стаята му е изцяло

¹⁶⁵ ВКБООН, “Къде е домът ми?”

¹⁶⁶ Кореспонденция по електронна поща на Хюман Райтс Уотч с Валерия Иларева, 20 януари 2014 г.

изложена на студ и вятър. Неговият ъгъл е пълен с остатъци от одеяла и други мръсотии и боклуци. Когато ни видя да снимаме, той каза, “Хората идват и снимат. Това не ни помага изобщо”¹⁶⁷.

Иракски бежанец, живеещ в “Риц”, показва стаята си на Хюман Райтс Уотч.

©2014 Хюман Райтс Уотч

Страхът да свършат също като този човек буди огромно безпокойство у търсещите убежище, обитаващи центъра за бежанци в Овча купел, с които Хюман Райтс Уотч се среща. Интервюирахме и жена в средата на трийсетте, сирийка, която живееше в центъра заедно със съпруга си и двете си деца:

Съпругът ми е навън сега, опитва се да ни намери дом. Аз съм призната за бежанец, но на него все още му предстои да бъде признат. Веднага щом и той получи статут, ще трябва да напуснем това място. Аз не искам

¹⁶⁷ Интервю на Хюман Райтс Уотч В83 (име не споменаваме), Овча купел, България, 14 декември 2013 г.

да се местим. Нямаме пари. Не можем да намерим работа. Не мисля, че когато напусна това място, ще имам право на къща или на социални помощи. Ще трябва да се справяме сами¹⁶⁸.

През март 2014 г. ДАБ показва повече гъвкавост и разрешава на бежанци или хора, притежаващи хуманитарен статут, да останат в центровете за прием. ВКБООН докладва, че 1200 признати бежанци, които нямат финансовата възможност да живеят самостоятелно, все още живеят в приемните центрове след изтичането на 14-дневния период, след който те са задължени да напуснат.¹⁶⁹

Въпреки че Националната програма за интеграция на бежанците (НПИБ) съществува на хартия, сравнително малко на брой бежанци или хора, притежаващи хуманитарен статут, са имали достъп до програмата. Общо 83 човека са започнали по програмата през 2011 г., от които само 37 са я завършили частично¹⁷⁰. По време на посещението на Хюман Райтс Уотч финансирането на програмата бе изчерпано, а ново финансиране все още не беше одобрено. Следователно по време на нашето посещение нито един бежанец не можеше да се възползва от помощ за интегриране след придобиването на бежански статут.

При липсата на работеща интеграционна програма, ДАБ не успява да предостави някаква насока на бежанците относно техните права; законите и очакванията по отношение на договорите за наем; важноста на установяване на постоянен адрес с цел издаване на лични документи и осигуряване на достъп до други социални помощи; или просто помощ при намирането на жилище на достъпна цена. Проучването на ВКБООН относно бездомните бежанци констатира "пълната липса на всякакво подпомагане от страна на ДАБ за бежанците при намирането на жилище" и добавя, че това "поставя бежанците в изключително неблагоприятна ситуация и ги прави лесни жертви на измама от страна на хазяи", след като те напуснат приемните или транзитни центрове на ДАБ"¹⁷¹.

¹⁶⁸ Интервю на Хюман Райтс Уотч В84 (име не споменаваме), Овча купел, България, 14 декември 2013 г.

¹⁶⁹ UNHCR, "Refugee Situation Bulgaria, External Update," March 21, 2014.

¹⁷⁰ ВКБООН, Къде е домът ми? стр.13.

¹⁷¹ Пак там, стр. 28.

Благодарности

Бил Фрелик, Директор на Програмата за права на бежанците към Хюман Райтс Уотч, проведе проучванията за този доклад и е негов автор. Лидия Гал, Изследовател за Европа и Централна Азия, също проведе изследвания, тя е и редактор на доклада, както и автор на главата за непридружените малолетни и непълнолетни. Докладът е редактиран от Бенджамин Уорд, Заместник директор за Европа и Централна Азия, Алис Фармър, Изследовател в поделението за правата на децата и Том Поршъс, Заместник програмен директор. Ейслинг Рийди, Старши юрист-консулт направи юридическия преглед на доклада. Анкатрин Тричокс, Асистент за Европа и Централна Азия, помогна в проучванията. Ясмин Йонис, Асистент към Програмата за бежанци, помогна при изследванията. Грейс Чои, Директор за публикацииите, Кати Милс, Специалист за публикацииите и Фицрой Хепкинс, Административен мениджър, имат принос за публикуването на доклада.

Благодарни сме на Българския Червен кръст и на Българския хелзинкски комитет за помощта им за нашето проучване. Благодарим на Фондацията за достъп до права и на Върховния комисариат за бежанците към ООН за техните коментари върху работни варианти на този доклад. Благодарим също и на българското правителство, че се отзова на нашата молба и ни разреши достъп до всички центрове за задържане и за прием на мигранти, и за щедро отделеното време за продължителни и откровени дискусии по време на нашата мисия, както и за предоставените подробни писмени отговори на въпросите, поставени от нас докато пишехме този доклад.

В заключение, бихме искали да изкажем благодарност на всички бежанци, мигранти и хора, търсещи убежище, които отделиха време да споделят личен опит с нас. Ооценяваме техния кураж и издръжливост пред лицето на големи трудности и страдания.

ПЛАН ЗА ОВЛАДЯВАНЕ

Отпращане и задържане от страна на България на сирийци и други търсещи убежище и мигранти

От ноември 2013 г., когато Българското правителство анонсира плана за овладяване и намаляване на броя на търсещите убежище и други мигранти, преминаващи границата с Турция, властите систематично предотвратяват навлизането в България на сирийци, афганистанци и други лица с цел търсенето на убежище

Бежанци, лица, търсещи убежище и мигранти предоставиха на Хюман Райтс Уоч подробни свидетелства за 44 инцидента, отнасящи се най-малко за 519 човек. При тези инциденти, български гранични полицаи често са използвали прекомерна сила при задържането и незабавното връщане в Турция на лицата. Те не са прилагали и необходимите процедури, които да дадат възможност лицата да подадат молби за убежище.

План за овладяване документира провала на България през 2013 г. да предостави на новопристигналите минимална хуманитарна помощ като храна и подслон, ужасяващите условия в местата за задържане, неадекватните процедури за получаване на убежище, пропуските в третирането на непридружени деца-мигранти и неуспеха в оказването на подкрепа и интегрирането на получилите статут бежанци.

Подобряването на хуманитарната ситуация в България през 2014 г., реализирано с помощта на Европейския съюз, съвпада с осъществяването на политиката на отпращане и намаляване на притока на нови хора, търсещи убежище. Така, късметлиите, влезли преди вратата да се затвори ще бъдат третирани добре и ще се зачита достойнството им. За останалите, обаче вратата е затворена.

План за овладяване апелира към Българското правителство да сложи край на незабавните връщания на границата с Турция и да прекрати прекомерното използване на сила от страна на граничните власти. Докладът призовава да се подобри отношението към задържаните и условията, в които са поставени в полицейските участъци и центровете за задържане на мигранти.

Патрул на Гранична полиция на Българо-Турската граница, близо до село Голям Дервент, България, 28 ноември 2013.

© 2013 Associated Press

Отпред: Търсещи убежище в България, 17 октомври 2013.

© Rex Features чрез AP Images